

473.565

Michael A. Speek

Surmanuhtlus

Diploomi tööna kirjutatud

Diplomitöö

TALLINN 1925

Speek, M.

Diplomitöö
473565

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
DIPLOMISTEADUSKOND

22. detsembril 1925

N° 829

TARTU

L. A.

782201

SURMANUHTLUS.

Diploomi tööna kirjutanud

Michael A. Speek.

Tallinn 1925.

SURMANUHTLUS.

Surmanuhtluse ajalugu.

Vist pole kriminaalõiguslises kirjanduses ühtki niivõrd käsitatud küsimust, kui küsimus surmanuhtluse ärakootamise ja otstarbekohasuse üle. Selle küsimusega on tegemist teinud juba kirjanikud ajaloo algaegadelt vanas Roomas ja Greekas, selle küsimuse kallal on juureldud keskajal.

Valgustusajajärgul, kui C. Beccaria ilma saadab oma suuremata teose "Dei delitti e delle pene", muutub see võitlus surmanuhtluse pärast ikka suuremaks ja tugevamaks, jõuab oma haripunkti läinud aastasaja lõpul ning kestab ägedalt tänapäevalgi.

See huvi surmanuhtluse vastu, see äge võitlus tema pärast näitab, et meil on siin tegemist tähtsama küsimusega kriminaalõiguse vallas.

Kogu ajaloo kestel on inimsugu otsinud abinõusid, mille abil võiks korda ühiskonnas alalhoida, mille abil võiks vastastikkuseid huviseid kaitsta. Seal on esile kerkinud ühed ja teised abinõud, nende hulgas ka kurjategija karistus. Vii-

mase juures aga põrkab inimene kokku küsimusega: missugune oleks kõige otstarbekohasem ja kasulikum karistusviisidest. Neid pakub ju inimese mõtlemisvõime ja fantaasia õige mitmesuguseid. Sääal on surmamine, kehalik karistus, vangistamine või vabaduse kitsendamine. Missugust neist kolmest peakaristusest - nimetame neid nii - oleks kõige parem, missugune vastaks kõige rohkem õigluse põhimõttele, missugune rahuldaks kõige rohkem kannatajat, missugusel oleks kõige paremad tagajärjed kolmandate isikute suhtes, ühiskonna suhtes ja otsekohe kurjategija enese suhtes?

Need küsimused on niivõrd loomulikud, et nad otsekui iseenesest esile kerkivad. Seepärast mõistame ka, miks leidub peaaegu igas teoses karistuste üle arutusi selle ehk teise karistuse otstarbelikkusest, kasulikkusest, õiglusest j.n.e. Arusaadav siis ka vaielus surmanuhtluse, kui kõige tähtsama karistuse, pärast.

Asja tähtsust ja põnevust tõstab veel see asjaolu, et surmanuhtlus tabab valusalt mitte üksi kurjategijat, vaid ka kogu ühiskonda, röövides, nagu mõned kirjanikud väidavad, ühiskonnalt ühe liikme, kes küll ühiskondlist korda rikkunud, kuid kes siiski teatud tingimustel ühiskonnale kasulik oleks

võinud olla.

Ka need read tahavad olla üks lüli selles pikas võitluse ahelikud, mille lõppu ette näha pole. Ka nemad tahavad osa võtta võitlusest, mis veel tänapäevalgi suure visadusega edasi kestab ja mille tulemusi praegu raske ennustada.

Vaadeldgem siis seda küsimust.

Mis on siis õieti surmanuhtlus? Milles tema seisab? - Lubatagu selle küsimuse juures mul natukeseks tagasi vaadata karistuste ja eriti surmanuhtluste ajalukku.

Paljud kirjanikud arvavad, et karistused ja nende hulgas ka surmanuhtlus sündisid alles riiklisel ajajärgul. Sellel arvamisel olid, nagu kirjandusest selgub, n.n. loodusõiguslise kooli esitajad, kes seletasid, et inimene pole riigi sünnituse lepingu tegemise juures kõiki omi loomulikke õiguseid (ürgõiguseid), saäl hulgas ka õigust enese elu üle, riigile üleannud. Niisuguste arvamiste vastu väidab A. Kistjakovskij (Исследование о смертн. казни 1896), et surmanuhtlus oli ammugi enne riiki olemas. Kistjakovskij arvates on surmanuhtlus arenenud verise kättemaksu kombest. Seda väidet kaitstes näitab Kistjakovskij ka tee, mida mööda see arenemine liikunud. Verist kättemaksu ja surmanuhtlust ühendav side on Kistjakovskil psüühilist

laadi. Ta seletab, et verise kättemaksu ajajärgul olevat inimese haavatud tunded rahuldust otsinud, mida saavutadi aga kättemaksu läbi, surmates kurjategijat. Needsamad haavatud tunded otsivad niisamuti rahuldust riiklikul ajajärgul. Ja nüüd peab riik kättemaksu akti, et eneses korda alalhoida, enese kätte võtma.

Minu arvates ei ole tähtis, kas surmanuhtlus oli enne riiki, või sündis alles pääle riigi kujunemist. Palju tähtsam on äranäidata tee, mida mööda surmanuhtlus oma ajaloolikku rada käis, kuidas ta tänapäeval esineb ja kuhu poole peaks tema tee tulevikus minema.

Seepärast algan oma vaatlemist ajajärgust, kus riik juba ammugi loodud.

Et surmanuhtlus kõige lihtsam ja näiliselt kõige mõjuvam ning tagajärjerikkam karistusviis, siis on ta tarvitusel olnud peaaegu iga rahva juures. Egiptuses näituseks karistadi surmanuhtlusega inimesi, kes tapnud kogematä mõne põha looma, ütleme kas või sitika. Ateenas mõisteti surma mees, kes kord tappis Askulapile pühendatud varblase; tuttav on ka Sokratese surmamine. Israelist on tuttav kividega surnuksviskamise komme, mida määrati karistusena mitmesuguste

kuritegude eest.

Rooma ajalugu võiks surmanuhtluse järele jagada kolme ajajärku, nagu teeb Dr.O.Schwarz (Dr.O.Schwarz, Strafrecht, Strafprozess, 1919.lhk.6).

a. Kõige vanemal ajajärgul oli tarvitusel surmanuhtlus. Kurjategija kuulutati linnupriiks - *sacratio capitis* - mille järele teda igaüks võis maha lüüa.

b. Teisel ajajärgul pehmeneb karistus. Rooma kodanik, ciives, võib sellel ajajärgul pääseda surmanuhtlusest, kui ta vabatahtlikult maapakku läheb, *n.n. aquae et ignis interdictio*.

See asjaolu lubab Mittermaieril oletada, et Roomas oli surmanuhtlus omal ajal ärakaotatud. Kuid, nagu Kistjakovskij õigusega tähendab, ei ole Mittermaier oma otsuse tegemise juures arvesse võtnud ciivesi kõrval ka muid Rooma elanikke, millest kõige suurema rühma sünnitasid orjad. Nii karistati surmanuhtlusega orja, kes tegevuseta pääältvaatas, kui isandale kallale tungiti. Nii karistati orja surmanuhtlusega siis, kui ori midagi kogematta rikkunud, - sõnaga, orja karistati siis iga tühise asja eest.

c. Lõpuks tuleb keisrite ajajärk. Sel ajajärgul hakkab maksma jälle surmanuhtlus ka Rooma aristokraatide kohta.

Vanas germaani õiguses oli maksev n.n. "Privatfehde", s.t. kahulduse saamine, tasu saamine oli kahjukannataja era asi. Germaani riiklik kord oli alles sündimise ajajärgus. Rooma riikliku korrani ei kûõnitud ta kaugeltki. Niisama oli lugu seadusandlusega. Oli siiski olemas mingisugune kombeõigusele rajatud kriminaalõigusliste normide kogu, ja tarvitadi teiste karistuste hulgas ka surmanuhtlust. See sündis siis, kui kuritegu oli juhitud riigi vastu (Verrat ja Feigheit). Viimas juhtumisel kuulutadi kurjategija "Wargus'eks" (huntsvabaks, wolfsfrei), mille järele iga vastutuleja võis karistamatult teda tappa.

Ühes antiikilma lagunemisega ja langemisega sümib ka õigusliste mõistete muutumine. Selle ajajärgu iseloomustavaks jooneks on ilmalikumvõimu kahanemine ja kirikliku võimu järkjärguline kasvamine. Kristlik ilmavaade võidab omale täieliku eluõiguse ja saab valitsevaks. Kiriklik kirjandus püüab kajastada kõiki eluavaldusi. Loomulik, et ka surmanuhtluse küsimus sääljuures puutumata ei jää.

Kristlikud kirjanikud on kristluse algaegadel absoluutselt surmanuhtluse vastu. Nende tõekspidamise järele peaks võimaldatama igale inimesele kahetsust ja paranemist.

Surmanuhtlus kustutab inimese elu, röövides seega paranamise võimaluse, tähendab - surmanuhtlus on ebaotstarvekohane karistus ja Kristuse õpetusega vastuolus. Tuttav on Lactantiuse lause: "Hominem occidere sit semper nefas", sest Jumal keelab igasugust tapmist, seega ka tapmist surmanuhtluse näol. Kuivõrd kaugemale kanonistid surmanuhtluse eitamisega läksid näitab asjaolu, et Tertulianus keelas kristlastel koguni niisuguse ameti pidamise, mis nii ehk teisiti seotud surmanuhtluse määramisega. Siis seati ka üles kaks põhimõtet: 1. et usku ei tohi kaitsta surmamistega ning 2. et kirik ei tohi verd valada, mis väljenduse leidis kuulsas formelis: ecclesia non sitit (abhorret) sanguinem.

Kuivõrd suur alus ja mõju oli viimasel põhimõttel, see selgub sellest, et isegi sel ajal, kui kirik oma võimuga surmanuhtlust õigustas ja koguni hääks kiitis, - et isegi siis ei julgenud kirikkohtunikud seda põhimõtet meeletuletamat~~a~~ kurjategijat surma saata...

Kuid mida kindlamaks muutub kristliku kiriku ilmalik võim, seda kindlamalt hakkab kanoonilises kirjanduses maad võtma surmanuhtluse pooldamine. Õnnis Augustinus lubab surmanuhtlust usu kaitseks. Ambrosius läheb veel kaugemale.

IV aastasajandi lõpul kaob usuvabaduse kaitse täies-

ti. Et kuidagi ülepeaa sedit formelist "ecclesia non sitit sanguinem", selleks mõeldakse välja karistus, kus verevalamist silmnähtavalt ei ole - surmanine põletamise teel. Pariisi piiskop Wilhelm õigustab ketserite põletamist, põhjendades omi väiteid Jeesuse jutuga nisuteradest ja haganatest. Veel suuremaks läheb surmanuhtluse tarvitamine, kui peale usuliste kuritegude hakatakse karistama ka nõidust j.n.e. Säält pääle jääb surmanuhtlus teiste kehaliste karistuste hulgas domineerivaks. Surmanuhtlusega karistatakse isegi kõige väiksemate ja tühisemate kuritegude eest.

Ajaga hakkab karistus ilmaliku võimu kätte minema. See sünnib paralleelselt riikliku võimu tugevamaks muutumisega. Ühtlasi aga selgub, et ilmalikul võimul on tarvis ka ilmalikku seadust. Rooma õigus osutub puudulikuna. Viimane asjalu annab ennast iseäranis valusalt tunda kriminaalõiguses. Seepärast hakkavad ilmuma üksteise järel seaduste kogud, mis rajatud peaaesjalikult kombe õigusele. Niisugustena ilmuvad umbes 1230.aasta ümber Saksi Peegel ja umbes 1275.aasta paiku Schwaabi Peegel. Nendele järgnevad peagi teised seaduskogud, millest tähtsamaiks on Bambergi piiskopi landhofmeisteri Johann von Schwarzenbergi 1507.aastal ilmunud "Bambergensis"

ja markkrahv Georg von Brandenburgi 1516.a.ilmunud "Brandenburgica". Kaks viimast on eelkâijateks keskaegsele tähtsamale seaduskogule, mis ilmub 1532.a.nimega "Kaisers Karls V und des Heiligen Römischen Reichs peinliche Gerichtsordnung" ehk üldtarvitatuma ladina nimetusega "Constitutio Criminalis Carolina". (CCC).

Selles seadustikus on surmanuhtlusel oma kindel koht. Constitutio Criminalis Carolina ilmumine langeb ühte reformat-siooni ajajärgu algusega. Viimane mõjub pehmendavalt karistusviiside pääle. Kahjuks ei ole see mõju kuigi suur. Seepârast sammub karistus endiselt karmi rada. Pööre tuleb alles XVIII aastasajandil, mil õigusmõiste arenemise pääle suurt mõju avaldavad valgustusajajärgu kirjanikud. Nende mõjutusel algab uute teede otsimine, väärtuste ümberhindamine peaaegu igas sotsiaalse elu ilmetuses. Ajaga muutuvad inimeste vaated usu, riikliku elu ja õiguse pääle. Ka karistuste süsteem sattub aja arvustus-sõelale ning peab selle järele paenduma. Beccaria algatusel lõkele loonud võitlus surmanuhtluse vastu on juured juba niivõrd sügavale ajanud, on niivõrd juba massi hingesse tunginud, et seadusandja on sunnitud järelandmisi tegema. Surmanuhtlusega karistatavate kuritegude hulka hakatakse piirama. Isegi niikaugele minnakse, et surmanuhtlus üldse ärakaotatakse, nagu näituseks:

Toskanas 1786.a. ja Austrias, kus ta küll 1795.a. uuesti jälle maksma pandi. Need olid surmanuhtlusvastase võitluse esimesed reaalsed tagajärjed.

Asi on kord liikuma hakanud ja liigub. Karistusviisid pehminevad ikka järjekindlamalt; mõned neist kaovad sootuks.

XIX aastasa~~nd~~^{ia}nd~~te~~eb karistuste suhtes suure sammu edasi, võrreldes eelmistega. Kui vaatleme karistuste ajalugu XIX aastasajandil, siis paistab kohe silma missuguste hiiglasammudega väheneb kõige raskemate karistustega nuheldatavate kuritegude arv. Paljude kuritegude eest, mida varem surmanuhtlusega karistadi, määratakse nüüd pehmem karistus. Paljud karistused kaovad hoopis ära. Niisuguse saatuse osaliseks on saanud muuseas kehalised karistused. Mis puutub surmanuhtlusse, siis tema peale mõjus aeg peajasjalikult vähendades kvalifitseeritud surmanuhtluste arvu kuni nullini.

Iselõomustada seda liikumist võiks järgmiste näidetega: kirjanduse ja osalt eeskuju mõjul tahetakse XIX aastasajandi keskpaigas Saksamaal surmanuhtlust kaodata. 1849.aastal ilmub saksa kriminaalseadustiku eelkava, kus surmanuhtlus puudub. Kuid see eelkava ei pääsenud ellu. Siiski kaotadi tol ajal surmanuhtlus Oldenburgis, Anhaltis ja Bremenis ning lõpuks 1868.aastal Saksis.

Teine kord tahetakse Saksamaal surmanuhtlust ärako-
data praegu Saksamaal maksva 15.mai 1871.aasta Strafgesetz-
buch'i teistkordsel arutusel. Kuid lõputulemusena otsustadi
kaheksahäälilise enamusega surmanuhtlus saksa seadustikku al-
les jätta. Piirati vaide tema ulatust.

Praegu karistatakse Saksamaal surmanuhtlusega Straf-
gesetzbuch'i järele ainult ettekavatsetut tapmist ja salanõuga
tapmiskatset (hochverräterische Mordversuch). Pääle selle on
surmanuhtlus määratud 8 erijuhtumisel sõjaseaduse maksvuse piir-
konnas, siis kuritegude juures lõhkeainete abil, kui selle ta-
gajärjel keegi surma saab ning orjaröövi eest, kui jällegi saäl
kedagi surmatakse.

Prantsusmaal ulatas surmanuhtlusega karistatavate ku-
ritegude arv enne Suurt Revolutsiooni üle sajame. Napoleoni
aegne "Code penale" määrab surmanuhtlust kõigest 38 juhtumisel.
Edasi alaneb niisuguste juhuste arv. 1848.aastal langevad sur-
manuhtlusega karistatavate kuritegude hulgast välja poliitilised
kuriteod.

Kõige suuremat edu surmanuhtlusega karistatavate kuri-
tegude arvu kahandamisel näeme Inglismaal. Tagantsevi teatel
(Таганцевъ, Лекціи по русскому уголовному праву,
1892, стр.1424) olevat Blackstone'i ajal Inglismaal surma-

nuhtlusega karistatavate kuritegude arv ulatanud kuni sajakuue- kümneni, kuna XIX aastasajandi algul see arv peaaegu kahe ja poolle sajani tõuseb. Siis hakkab see arv kahanema. Seepärast leiame 1861. aastal et surmanuhtlust jagatakse kõigest viiel juhtumisel.

Et ka Venemaal surmanuhtlust laialt tarvitatud, sellest teo jutustada vene ajalugu küll ja küll. Kuid ka saäl avaldab oma mõju läänest valguv uute aadete ja ilmavaadete laine. Katharina II tahab valgustusajajärgu kirjanikkude mõju all teda ärakaodata, kuid jätab ta siiski alles, et karistada Pugaževi ja teisi mässujuhte. Siiski, võrreldes XVIII ja XIX aastasajandit, näeme ka mis- sugune suur vahe valitseb Venemaalgi nende vahel surmanuhtluse suhtes.

Need on suuremad riigid, kus surmanuhtlus praegugi alles. Nende kõrval on aga hulk väiksemaid riike, mis sammu- nud sedasama rada ning läinud palju kaugemale ja surmanuhtlusest täiesti ärakaotanud. Neis riikides pühitses surmanuhtluse vastane, või n. n. abolitsionistline liikumine omi võidupidusid.

Belpool juba nimetasin, et XVIII aastasajandi lõpul kaodati surmanuhtlus Toskanas ja Austrias. Need olid esimesed pääsukesed. Aga ega üks pääsuke veel kevadet kaasas kannal! Nii

ka siin. Surmanuhtlus oli küll kadunud, kuid tema asemele astus
äärmiselt, kuigi surmavalt raske vangikong (Kerker), mis oma ras-
kustega ja kõigiti viletsate oludega peaaegu niisama hää oli kui
surmanuhtluski. Nii ei saa seda aega väga idealiseerida, päälegi,
kui arvesse võtame, et Austrias ta juba mõne aasta pärast uues-
ti maksma pandi. Kuid tähtis on see, et seejuures surmanuhtlus-
vastane põhimõte - olgugi ajutiselt, olgugi väikselt - ellu pää-
ses. Toskanale järgneb varsti rida teisi riike. Oldenburgist,
Anhaltist, Bremenist ja Saksist oli juttu. Nende kõrval on surma-
nuhtlus kaotatud 1889.a. kogu Itaalias; 1864.a. Rumeenias, kuna
sääb surmanuhtluse keeld 1866.a. konstitutsiooni ülesvõeti; Por-
tugalis 1867.aastal; Hollandis 1870.a.; Norras 1902.a.; San Ma-
rinos. Ka mõnes P.-Ameerika Ühisriikide osariigis on ta kadunud
(Kansas, Maine, Michigan, Rhode, Island, Wisconsin). Kadunud on ta
ka neljas Mexiko ühisriigis. Kadunud ka Venezuelast 1864.a.;
Costa Ricast 1880.a.; Guatemalast 1889.a.; Brasiiliast 1890.a.;
Nicaraguast 1893.a.; Hondurasist 1894.a.; Uruguaist 1907.a.
Schweizis kuulutati 1874.a. liidupõhiseadustes surmanuhtlus lu-
bamatuks, kuid rahvahääletusel 18.mail 1879.a. piirati seda mää-
rust selles mõttes, et surmanuhtlusega ei tohi karistada polii-
tilisi kuritegusid. Ühtlasi jäi üksikutele kantonidele õigus

surmanuhtlust tarvitada ehk mitte. Mõningais neist ongi surmanuhtlus tarvitusel.

Niisuguseks on üldjoontes kujunenud surmanuhtluse ajaloole kõik kuni meie ajani.

Kuidas surmanuhtlus praegustes tähtsamates seadusandlustes esineb, sellest tuleb jutt edaspidi. Nüüd aga lubatagu astuda samm edasi ja näidata, milliste kuritegude eest surmanuhtlust on määratud.

Raske on kõiki neid üleslugeda, sest pole ühtki kuritegu vist, mille karistuseks surmanuhtlus ei oleks olnud. Vana aega käsitades võiks neid kokkuvõtta järgmiselt: kuriteod usundi vastu, kombelse vastu, isiku vastu, omanduse vastu, ja kuriteod riigi vastu. Et aga tänapäeval tsiviliseeritud ilmas surmaga karistatavate kuritegude hulgast on täiesti väljalangenud kuriteod usundi vastu, kuriteod isiku vastu, (pääle tahtelise surmamise), omanduse vastu, (pääle süütamise mõnes kohas) ja osalt ka kuriteod riigi vastu, siis peab pildi täienduseks tarvitiseks anda lühikest ülevaadet neist kuriteo eriliikudest, mida karistadi surmanuhtlusega, alates sellest ajast, kui ilmusid esimesed tähtsamad kriminaalõigusliste normide kogud. Saksi- ja Schwaabi Peeglid, Bambergensis ja Brandenburgica jäävad käsitlusest praegu välja,

sest nende sisu on kokku võetud C.C.Carolinas. Seepärast algan viimasest.

Karl V kriminaalseadustikus karistadi surmanuhtlusega järgmiste kuritegude eest: ¹⁾ Jumala teotus ja vaba targutus, kuigi Jumalat otsekohe teotamata, kui see sündis kolmandat korda; valevanne, kui sellentagajärjel surmati süütu; vande murdmine, nõidus, pilkelaulud ja haavavad kirjatööd, valeraha tegemine, vahetamine ja müük; ruumide andmine valeraha tegemiseks; pitsatite, kirjade, lepingute, kohustuste järeltegemine; kaalude ja kauba võltsimine ja selle kordamine; piirimärkide järeltegemine ja valesti paigutamine; suguline läbikäimine loomadega; sodomi; veresegamine; naise ehk neitsi rööv, olgugi nende nõusolekul; vägistus, abielurikkumine; kahe naise pidamine; naise ehk lapse prostitueerima sundimine; äraandmine; süütamine; vargus suurteel; mäss; elukohata ümberhulkumine teatud väljendustes; mõned ähvarduste liigid; mürgitus ja kihvti muretsemine selleks; lapse abitult mahajätmine, kui laps sureb; abort; mehe ehk naise suguvõimetuks tegemine; meelega nii arstimine arsti poolt, et surm järgneks; tapmine, olgugi vihas; isanda ja sugulase tapmine; tapmine kakeluses; lihtne ehk sõjariistadega murdvargus, kuigi varastatud asjade väärtus oli armetu väike;

1) Loetletud A.Kistjakovskij järele, Исследование о смертной казни, 1896. стр. 153.

vargus rohkem kui viie dukati väärtuses, kui see sündis kolmandat korda; vargus põllult ekh üldse vilja vargus, mis ühendatud asja raskendavate oludega; kelmus; pühimuste teotus igasugustes varjundites; kaasaaitamine kuriteo juures; kuriteo katse; kaasaaitamine kurjategija vanglast põgenemisele.

Käesolev loetlus ei ole kaugeltki lõpulik. Pääle mainitu karistadi surmanuhtlusega C.C.Carolinas nimetatata ketserisi ja valeõpetuste levitajaid, tollimäärustiku rikkujaid ja n.e.

Edaspidi kasvab nende kuritegude arv seadusandlustes. Eelrevolutsiooniaegsel Prantsusmaal karistatakse surmanuhtlusega kõiki neid kuritegusid, mis nimetatud C.C.Carolinas. Omad muudatused on siin muidugi olemas, mis tingitud ajast ja oludest. Kuid kahjuks on aeg mõjunud laiendavalt. Nii on usundivastased kuriteod arvu poolest kasvanud. Niisamuti on lugu valeraha tegemisega, ja nendega kauplemisega. Siis sõjariistade loata kandmine, seadusvastased koosolekud j.n.e.

Ent XIX aastasajand annab Prantsusmaast sootuks teistsuguse pildi. 1810. A. Code penale sisaldab järgmisi surmanuhtlusega karistatavaid kuritegusid:

Kõigepealt kuriteod, mille teravots sihitud riigi olemasolu vastu - sõdimine vaenlaste ridades, sõjale ässitamine

Prantsusmaa vastu, salakuulamine j.n.e. Edasi, kuriteod riigi korra vastu - keisri ja tema perekonna tapmine ehk selle katse, kodusõjale ässitus j.n.e. Siis kuriteod ametnikkude vastu, röövrühmade kujundamine, valeraha tegemine, isatapp, ettekavatsetud tapmine, mürgitus, lihtne tapmine, kui tema seotud mõne teise kuriteoga, lapsetapp, kastratsioon, mis lõppes surmaga 40 päeva jooksul, seadusvastane vangistus, valevanne, mille tagajärjel surmati sõutu, tunnistajate äraost, mille tagajärjel määrati tähtajata sunnitöö ehk surmanuhtlus, vargus raskendavatel asjaoludel, majade, laevade, aitade, metsa, vilja j.n.e. sõutamine, majade, laevade j.n.e. purustamine lõhkeainete abil, hoone, silla j.n.e. purustamine, kui selle tagajärjel keegi surma sai.

Umbes niisugune on surmanuhtlusega karistatavate kuritegude register pea igas riigis. Siit näeme, et surmanuhtlus oli õieti igalpool kuni XIX aastasajandi alguni üks kõige tarvitavamatest karistustest. Seda tõendavad ka andmed, mis olemas keskaegsete surmanuhtluste kohta arvude näol. Nii olevat Hispaanias põletatud 1481. kuni 1783. aastani 31912 inimest elusalt, see teeb üle 105 inimese aastas, ja 17659 inimest kujude näol. Kokkuvõttes annab see üle 164 põletamise otsuse pro

anno. Inkvisitsiooni otsusel 16.veebruari 1568. tapeti Netherlandis ühede arvamise järele 75000, teiste järele 125000 inimest. Need on arvud vaide usundliste kuritegude kohta. Aga pääle selle oli nõidade põletamisi ja muud.

Kohutav pilt, igatahes, tänapäeva inimese vaatekohast. Ent veel suuremat vastikust manab tänapäeva inimeses esile surmanuhtluse täidesaatmise modus. Inimese närvikõditust otsivale hingeelule on vähe selle surmamisest, kes temale kurja teinud. Tema haavatud fantaasia rabeleb piinlikult niisuguste surmamisviiside väljamõtlemise küljes, mis võiksid haavatuid tundeid võimalikult täielikult ja rohkemgi rahuldada, ning siin tekivad igasugused kvalifitseeritud surmanuhtluse eriharud. Juudid viskavad omi kurjategijaid linna taga kividega surmuks, - siin on ühendatud surmanuhtlusega häbistav karistus. Greeklased toovad kurjategijaid ohvriks, pilluvad kaljult alla. Roomlased poovad risti, põletavad, heidavad metsloomadele roaks j.n.e. Ristiusu mõju karistusmooduse pääle oli eitav. Tema mõjul muutuvad karistused järjest raskemateks. Sedasama sünnib ka surmanuhtlusega. Kõiki viimase eriliikidest oleks käesoleva töö piirides loetleda võimatu, sest inimese fantaasia võis alati midagi uut vanale lisada, võis igat asja varieerida. Nimetame

tähtsamaid, mis kuni tänapäevani veel püsivad. Nende hulka kuuluks esimestena pää maharaiumine ja poomine. Mõlemaid mooduseid tunti juba ammust ajast. Pää maharaiumine sündis kas mõõga, kirve, ehk giljotini abil. Niisamuti sünnib ta tänapäevalgi. Saksamaal, näituseks, on kohti (Meklenburg), kus tänapäevalgi mõõka tarvitatakse. Enamalt jaolt aga kirvest ja giljotini. Viimase võttis omaks esimesena XVIII aastasajandi lõpul. ^{Rantsusmaa} Saält on ta lagunenud mööda maid mujale. Nii tarvitab praegu giljotini osa Saksamaast ja Schweizi kantonest. Kirvega raiutakse Saksamaal.

Poomine on nagu päämaharaiuminegi kombeks juba vanast ajast. Erilisena poomisliigina esineb poomine risti, kus inimene surema pidi janu ja nälja kätte. Praegu on see poomisviis kadunud. Tarvitatakse veel vaide poomist nööri abil, inimest kaela pidi mingi asja külge riputades. See surmanisviis oli tarvitusel Venemaal ning kuni viimase ajani Austrias ja Inglismaal. Et meie maksev kriminaalseadustik Venemaalt päritud, siis peaks tarvitatama ka meil, kui seaduse tähe järele käia, surmanuhtlusena poomist. Ka meie uus kriminaalseadustiku eelkava 1923. ja 1925. aastast määrab poomise surmanuhtluse täidesaatmise mooduseks.

Edasi tuleks mahalaskmine. See moodus on tarvitusel pea kõikide kultuurriikide sõjavägedes. P.-Ameerika Ühisriikides tarvitatakse viimasel ajal poomise kõrval ka surmamist elektriga. (New York'i osariik).

Et pilt täielikum saaks nimetan Kistjakovskij (Изследование о смертной казни, стр. 250) järele veel juba ajalukku vajunud keetmist viinas, vees ja õlis; rattale tõmbamist, neljaks kiskumist ja lõikamist, põletamist, elavalt matmist, uputamist, naha mahatõmbamist, soolte väljakiskumist, teibasse löömist, tina kõrri valamist, kaljult kukutamist, lammamatamist, metsloomadele roaks heitmist, surnuks muljumist looma jalgade all, kividega surnuksviskamist, näljutamist, mürgitamist, surnuks peksmist. Lisame siia juure veel Hispaanias tarvitatava garrotiseerimise, mis selles seisab, et isesuguse aparaadi abil kâânatakse kael lülitusest lahti, - siis saame iga tahes kaunis kehaka, kuid kaugeltki mitte kõikemahutava pildi surmanuhtluse täidesaatmise viisidest.

Surmanuhtlus kaasaegses seadusandluses.

Nii nâgime eelpool, missugune oli surmanuhtluse ajaloo kâik. Nûud vaatame kuidas esineb surmanuhtlus tãnapãeva seadus-

andluses. Siin peatune kõigepäält Saksamaa, kui õigusteaduse kõige suuremate arendajate kodumaa, juures.

Arvesse võttes seda kõrget tasapinda, millele tõusnud tänu suurele hulgale paremaid õigusteadlasi õigusteadus Saksamaal, võiks oodata, et tegelikus seadusandluses Saksamaa sammub ka surmanuhtluse küsimuses kõigi teiste seadusandluste eesotsas. Kuid tõtt tunnistades, peab tähendama, et Saksamaa, mis veel aastat 30-40 tagasi oma teadusmeeste näol surmanuhtluse vastase võitluse esivõitleja oli, alates käesoleva aastasaja algaastailt surmanuhtluse suhtes reaktsioonile kipub anduma. Kaasaegseid Saksamaa kuulsaid juriste (Fr.v.Liszt, Aug.Kohler ja teised) ei soovita surmanuhtlust veel ära kaotada. Nii on Saksamaal olnud alati: ikka on surmanuhtluse vastaseid ja pooldajaid. Viimaste mõjul on raskem kaal olnud. Seepärast esineb surmanuhtlus saksa seadusandluses praegugi.

Saksamaal praegu maksva 1871.a. kriminaalseadustiku - Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, ehk lühendatult "Strgb." - prgr.211 lausub: "Wer vorsetzlich einen Menschen tödtet, wird, wenn er die Tödtung mit Überlegung ausgeführt hat, wegen Mordes mit dem Tode bestraft". Saksa Reichsgericht seletab seda prgr. järgmiselt: Tapmine peab olema ettekavatsetud ning tema täitmine

peab sündima teadvusega. Nii pole teadlikult kavatsetud, kuid teadvuseta toimepandud surmamine - tapmine seaduse mõttes. See võiks juhtuda, kui keegi näituseks kuriteo silmapilgu eel mõistuse kaotaks. Kuid vastuksa loeb Saksamaa kohus tapmiseks surmamist, kui viimane teadvuseta kavatsetud, kuid teadvuses korra saadetud. Siit näeme, et saksa seadlusandlus karistab surmaga ettekavatsetut ja teadlikku tapmist, kusjuures iseäralist tähelepanu pööratakse teadlikkuse momendile kuriteo silmapilgul. Prgr.80. räägib millised kuriteod pããle teadliku tapmise on surmanuhtlusega karistatavad. Need on "Der Mord und der Versuch des Mordes, welche an dem Kaiser, an dem eigenen Landesherrn, auf der während des Aufenthalts in einem Bundestaate an dem Landesherrn dieses Staats verübt worden sind"...

Need on kaks surmanuhtluse juhust, mis määratud Strafgesetzbuch'is. Pããle selle on surmanuhtlus ettenãhtud eriseadustes lõhkeainete kurjasti tarvitamise eest, kui sellega teadlikult hãdaohtu asetatud inimesed ja nende tervis ning vara (Sprengstoffgesetz prgr.5 Abs.3) ning orjarõõvi korralduse eest, kui seejuures mõni rõõvitavatest surma saab (Sklavenraubgesetz prgr.1). Pããle selle määrab Einföhrungsgesetz zum Strafgesetzbuche prgr.4 sõjaseaduse ajal surmanuhtluse juhtumistel, mida ka-

ristatakse eluaegse parandusmajaga (Zuchthaus). Niisuguseks on jäänud saksa seadusandluse surmanuhtluse piirkond ka uue-
mates eelkavades. Saksa 1909.a. kriminaalseadustiku eelkavva
jäeti surmanuhtlus alles. Motiveerides seda seletavad eelkava
kokkuseadjad, et surmanuhtlus vastab täiesti rahva õigusmõis-
tele. Teiseks olevat surmanuhtlus niisugune mõjuv karistusviis,
mille tagajärjed kõige kindlamad, ning seepärast ei tohiks riik
teda käest anda. Arahirmutusabinõuna (Abschreckungsmittel)
olevat surmanuhtlus hädatarviline. Seepärast olevat ta suure-
mates riikides ka tarvitusel. Kui surmanuhtlust ei taheta tun-
nistada õiglaseks karistuseks, siis ei saa keegi salata, et
generaalpräventsioonabinõuna on ta võrdlematu.

Üldjoontes on aga sellest eelkavast näha surmanuhtlu-
se pehmenemist selles mõttes, et ühel ja teisel juhtumisel
võib tema asemele määrata pehmemaid karistusi. Ainult eelkava
prgr.100. järele pole surmanuhtlus pehmendatav (Hochverrat'i
juhtumine).

1913.aasta eelkava jätab surmanuhtluse niisamuti alles.
Selle eelkava prgr.134. ja 280.määravad surmanuhtluse Hochver-
rati ja ettekavatsetud tapmise eest. Ka 1919.aasta eelkavva on
surmanuhtlus alles jäänud.

Surmanuhtlus saadetakse täide pää maharaiumise läbi (Strgb.prgr.13). Surmatakse mõõga, kirve ja giljotiniga. Sõjaseaduse järele on täidesaatmise mooduseks mahalaskmine (M. Strgb.prgr.14) ehk ka poomine. Surmanuhtlust ei tohi teha vaatamänguks massile, seepärast toimetatakse teda varjatud kohas (StrP.O.prgr.486). Seejuures tulevad täita omad formaalsused. Surmanuhtluse täidesaatmise juures ^{peavad viibima} (kaks esimese instantsi kohtu liiget, linnavalitsuse esitaja-ametnik, kohtu kirjutaja ja selle vangimaja ametnik, kus surmatavat kinni peeti. Kohalik riiklik-omavalitsusline asutus võib saata kaks-teist tunnistajat surmanuhtlust pääältvaatama. Pääle selle võivad täidesaatmise juures viibida vaimulik, kaitsja ning surmanuhtlust korraldava ametniku äranägemise järele ka teisi isikuid. Surmanuhtluse otsusntäidetakse alles siis, kui see, kellest oleneb armuandmine, teatab, et ta oma armuandmise õigust ei taha tarvitada (StrP.O.prgr.485). Vaimuhaigus ja raskejalgsus mõjub surmanuhtluse pääle takistavalt.

Prantsusmaal määratakse surmanuhtlus juhtumistel, mis juba nimetatud eelpool, kus loetletud Code penale's surmanuhtlusega karistatavaid kuritegusid. Üldjoontes on see seadus jäenud tänapäevani niisuguseks, nagu ta oli 1810.aastal.

Erandina esinevad poliitilised kuriteod, mille kohta surmanuhtlus 1848.a. maksvusetaks tunnistadi. Viimaseid karistatakse praegu Prantsusmaal sunnitööga.

Rikas surmanuhtlusega karistatavate kuritegude poolest on Code penale'i järele rootsi kriminaalseadustik. Säält võib neid leida tervelt 23 juhust.

Ameerika või P.-Ameerika Ühisriikides karistatakse surmanuhtlusega riigivastast sakanõu ja esimese järgu tapmist - murder in the first degree. Mõnes osariigis vägistust ja süütamist, kui sellega hulk inimesi hädakohtu sattus (Georgia, Virginia, Louisiana) ehk kui süütamine sündis öösel (Virginia, Louisiana). Edasi - öösist murdvargust ja röövi (Lõunariikides). Lõpuks karistatakse surmanuhtlusega meriröövi, kuid seda toimetab juba liidukohus; üksiku riigi kohtud ei tohi seda süütegu arutada (Liszt und Crusen, Das Strafrecht der aussereuropäischen Staaten, 1899).

Austria Strgb. 27. maist 1852. aastast lausub prgr. 12: kuriteo karistuseks on kurjategija surm ehk kinnihoidmine vanglas. Sellesama seaduse prgr. 13 ütleb, et surmanuhtlust täidetakse poomise läbi. Surmanuhtluse piirkonna määravad pr. 58. p. a., pr. 58. p. b., pr. 59. p. a. ja pr. 59. p. b. selle järele

karistatakse surmanuhtlusega Hochverrat'i keisri vastu, kui-
gi sellel tagajärgi ei ole; seda, kes katsub piirata ehk pii-
rab keisri valitsemise õiguseid; kes halvab keisri tervist
j.n.e.; kes kihutab teisi äraandlikule ettevõttele ehk orga-
niseerib seda (Hochverrârische Unternehmung); edasi on reas
paragrahve ja eriseadusi äramääratud teised juhused pâäle eel-
nimetatu. Need on: vööra vara kuritahtline rikkumine, kui sel-
le tagajärjel keegi surma saab; kuritahtline kahjusünnitus
lõhkeainete läbi, kui selle tagajärjel keegi surma saab; tõi-
desaadetud tapmine, kus juures karistatakse igaühte, "Der ihn
(d.Mörder) etwa dazu bestellt ober unmittelbar bei der Voll-
ziehung des Mordes selbst Hand angelegt hat oder auf eine tât-
tige Weise mitgewirkt hat"... (pr.136); surnuks löömine (Tot-
schlag) röövimise juures; süütamine teatud oludel. Eriseadus-
lises olukorras, näituseks mässu ajal, laieneb surmanuhtluse
tarvitamise piirkond tuntavalt. Niisugustel aegadel saab eri-
line kohus (Standgericht) õiguse määrata surmanuhtlust oma
äranägemise järele, kui teisi abinõusid mässu mahasurumiseks
ei jatku ning kui ühes ehk mitmes kohas tekkib tapmine, röö-
vimine, süütamine j.n.e.- Nagu siit näha, on surmanuhtluse
piirkond Austrias palju laiem kui Saksamaal, vähemalt 1852.a.

seaduse järele.

Praegu Austrias harilikkus olukorras surmanuhtlust enam ei tarvitata. Austria põhiseadus 1.okt.1920.a. ütleb artikkel 85-das lühidalt ja selgelt: "Die Todesstrafe im ordentlichen Verfahren ist abgeschafft." Kuid juba varem oli 3.apr. 1919.a. seadusega seesama põhimõtte ilma lastud. Nimelt leiame sââl pr.1 ja pr.2, et surmanuhtlus on harilikus olukorras kaotatud ning tema asemel tuleb tarvitada eluaegset vangistust (Kerker).

Nii on abohitsionistlik vool Austrias käesoleval aastasajandil jälle võidu saavutanud.

Tähtsamatest välisriikidest, kus surmanuhtlus veel kuni viimase ajani maksev oli ehk on võiks nimetada Jaapani ja Nõukogude Venemaad.

V.V.Esipovi järele (В.В.Есиповъ, Уголовные законы въ Японіи, 1904, стр.8) on surmanuhtlus Jaapani 1880.a. seadustiku järele kõige raskem karistus, millega karistatakse ettekavatsetut tapmist, ülenevate sugulaste tapmist, mürgitust, äraandmist, teatuid mässu juhtumisi, kuritegusid lõhkeainete abil, valetunnistuste andmist, süütamist. Sâäl-samas teatab Esipov ka, et 1899.a. räägiti Jaapanis surmanuht-

luse kaotamisest. Kahjuks ei olnud võimalik saada materjali selle kohta, kuidas kujunes selle küsimuse lahendamine Jaapanis hiljemalt. Seepärast pean leppima eelnimetatud lühikeste ja natuke vananenud teadetega.

Nõukogude Venemaa kohta teatab Dr.L.Galin (Gerichtswesen und Strafsystem im revolutionären Russland, dargestellt auf Grund der Ereignisse bis Anfang 1920), et kommunistide arvates võib surmanuhtluse siis ära kaotada, kui maa rahulikuks jääb. Seni aga praktiseeritakse surmanuhtlust Venemaal õige laialdaselt. Galin'i arvamise järele mõistis Moskva Revtribunal 1919.a. esimesel poolel surma tervelt 10% kõigist kohtu alla antuist kurjategijatest. Võrreldes teiste riikidega on see % määratu suur. Surmaotsused täidetakse N.Venemaal 48 tunni jooksul, kui surmamõistetud kassatsioonkaebust ei esita. Surmataakse enamalt jaolt mahalaskmise läbi. Kahjuks peab ka siin tähendama, et N.Venemaa kohta käivat materjali õige raske muretseda on ning sellepärast vähesega leppima peab.

Eestis on maksivad endised keiserliku Venemaa kriminaalseadused, peaaesjalikult ^{Уголовный} "Уставъ о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ", "Уголовное уложение 1903.г. ning vähemates asjades "Уставъ о наказаніяхъ налагаемыхъ мировыми судьями", Surmanuhtlusega karis-

tatavatest kuritegudest räägivad vaide kaks esimest. Nende järele seisab surmanuhtlus karistusredeli eesotsas V.N.S. määrab surmanuhtluse pr.-des ²⁴¹⁻²⁴⁹ 41-44 (viimane oli küll ammu tühistatud), 249, 251, 306, 987, 1145. Need on riiklised kuriteod. Pääle selle on määratud surmanuhtlust kuritegude eest, mis tähendatud pr.-des 831, 832, 833, 834 ja 835. Need on kuriteod, mis sisaldavad karantiinmääruste rikkumist peajasjalikult katku piirkonnas.

Surmanuhtlusega käib kaasas kõige õiguste kaotamine. Astendust surmanuhtlusel ei ole, kuid pehmendavatel asjaoludel võib vähendada karistust 1-2 astme võrra, s.t. surmanuhtluse asemele võib määrata eluaegse ehk 12-15 aastase sunnitöö.

Kuidas või mil kombel surmanuhtlus täidetakse - seda seadus lähemalt ei ütle, vaid jätab surmamismooduse määramise kohtu hooleks (pr.18). Kuni 1881.aastani oli surmanuhtlus avalik. Sestsaadik aga toimetatakse teda kas vangimaja seinade vahel või üldse kohas, kuhu suured hulgad päältvaatama ei pääseks. Täidesaatmise juures peab tingimatta viibima prokuratuuri esitaja, kohalik politsei ülem, kohtu sekretär, arst, kui surmamine vangimajas sünnib - vangimaja ülevaataja (smo-

Täidesaatmine
viis.

tritelt). Pääle selle võivad surmamisel viibida lo linnava-
litsuse liiget ja vaimulik. Enne surmamist loetakse ette
kohtuotsus. Surmamise üle seatakse kokku protokolli, mille-
le kõik juuresolejad allakirjutavad. Surmanuhtlust ei täi-
deta pühapäevadel ja pühadel. Takistavalt mõjub surmanuht-
luse täitmise pääle kurjategija haigus, raskejalgsus ning
sünnituse puhul lükatakse otuse täitmine edasi kuni 40 päe-
va arvates sünnitamisest. Vastuoksa saksa seadusele ei rää-
gi V.N.S. surmatute matmisest. Ainult Ev.-Lutheruse usu ki-
rikuseaduse pr.124 ei luba surmaga koheldud kurjategijat
matta kirikliku pidulikusega. Surmanuhtlust takistab vee ar-
muandmise palve keisri nimele kuni vastuse saamiseni.

1903.a. U.N.S. räägib surmanuhtlusest juba pr.2,
kus antud karistuste redel. Surmanuhtlus seisab sääl esime-
sel kohal. pr.3 selgab üldjoontes milliste kuritegude eest
surmanuhtlust määratakse -- need on rasked kuriteod. Kuna
V.N.S. jättis surmamise mooduse määramata, ütleb U.N.S. pr.
15 selgesti: "Surmanuhtlus saadetakse täide poomise läbi,
mitte avalikult." Pr.68 räägib iganemise mõjust surmanuhtlu-
se pääle. Surmanuhtluse karistatav kuritegu loetakse kustu-
maks, kui möödunud 15 aastast kuriteo toimepanemise silmapil-

gust jälgimise alguseni (p.1.); niisamuti kui möödunud 30 a. kuriteo silmaoilgust kuni kohtuotsuse tegemiseni (p.2) ehk kohtuotsuse tegemise päevast kuni otsuse täidesaatmiseni. Kuid seesama paragrahv lisab kohe, et pr.99. nimetatud raske kuriteo karistatavus ei kustu p.1 nimetatud tähtajaga: niisugusel juhtumisel saadetakse kurjategija surmanuhtluse asemel asumisele.

Surmanuhtlust ei määrata meestele ja naistele, kes üle 70 aasta vanad. Selle asemel saadetakse nad asumisele. Kui aga naine pole veel 70 aastat vanks saanud, siis määratakse talle surmanuhtluse asemele tähtajata sunnitöö, väljaarvatud pr.99 nimetatud kuriteod, mille eest kindlasti surmanuhtlusega karistatakse. Pr.55 ja pr.57 käsivad surmanuhtlust alaealiste suhtes. Selle järele asendatakse alaealisele, kes 14-17 aastat vana, surmanuhtlus 8-12 aastase vangistusega; alaealine 10-14 aastani paigutatakse parandusmaija. 17-21 (meil 20) aasta vanustele määratakse surmanuhtluse asemele eluaegne sunnitöö.

Surmaotsuse tagajärjel kaotab surmanõistetud kõik seisuslised õigused ja eesõigused (pr.25) kõik tiitlid ja välised aunärgid (pr.28), varanduslised õigused, mis

kuulusid temale otsuse jõusse astumiseni ehk kuni kõrgema otsuse täidesaatmise loa pâralejõudmiseni (pr.29). Alaealised üldreeglina õiguseid ei kaota. Erand on tehtud vaide alaealiste 14-17 aastani, kellele määratakse surmaga nuheldava kuritöö eest pr.55.p.1. põhjal vangistust. 14-17 aastaste alaealiste kohta maksavad kõik eelnimetatud määrused õiguste piiramisest ja kaotamisest. 17-21 (meil 20) aastaste õiguseid piiratakse ja kaotatakse juhtumistel, kui neid karistatakse sunnitööga ehk asumisele saatmisega. Mis puutub surmanuhtlusega karistatavatesse kuritegudesse, siis räägib neist kõigepealt pr.99. See paragrahv ähvardab surmanuhtluse kõiki, kes keisri, keisri proua, troonipärija elu kallale kipub ehk neilt elu võtab; ehk kes tõukab ehk katsub tõugata keisrit troonilt, ehk tema võimu piirata ehk äravõtta. Pr.100. räägib, et surmanuhtlusega karistatakse seda, kes katsub muuta ehk muudab vägivaldselt Venemaa ehk mõne tema osa põhiseadusega loodud riigi korda ehk trooni pärimise korda, ehk kes eraldab ehk katsub eraldada vägivaldselt Venemaa küljest mõnda osa. Pr.101. määrab surmanuhtluse sellele, kes teeb ettevalmistusi pr.99. nimetatud rasre kuriteo kordasaatmiseks, ja pr.105. sellele, kes võtab elu mõnelt keisri suguvõsa liikmelt (членъ импера-

торского дома).

Siis tuleb pr.108., mis käsitab kuritegusid riigi julgeoleku vastu. Selle paragrahvi järele määratakse surmanuhtlus Vene alamale, kes süüdlane vaenlase aitamises ehk hõlbustamises tema sõjalises ehk vaenulises tegevuses Venemaa vastu, kui see aitamine ja hõlbustamine seis selles, 1/et vaenlase kätte toimetadi ehk katsuti toimetada Venemaa sõjaväge ja laevastikku, sõjaväe osa, meeskonda, kindlustatud kohta, sõjasadamat ehk sõjalaeva, ehk tehti nad kaitsevõimetuks vaenlase vastu, 2/et ahvateledi ja kallutati sõjaväe osa, üksikut meeskonda ehk selle osa ehk viimase ülemat vaenlase poole üleminema, 3/et hakati vägivallaga vene sõjaväele vastu ehk tungiti temale kallale, 4/et tapeti väe, staabi, väeosa, meeskonna, kindlustatud koha, eskaadri ehk sõjalaeva ülem ehk tähtsaid sõjalisi ülesandeid ehk kohuseid täitev isik, ehk toimetadi mõni neist isikutest vaenlase kätte, 5/et hävitadi igasuguseid sõjavarustuse ladusid ehk rikuti ja lõhuti maa- raud- ja vesiteid, telegraafi ja telefoni liine ning muid sõjaväe sideabinõusid ja 6/et toimetadi salakuulamist vaenlase kasuks. Paragrahvi lõpp lausub, et sama karistuse osaliseks

ja samadel alustel saab Vene alam ka siis, kui ta mõne eel-
nimetatud kuritegudest toime paneb Venemaa sõjaliitlase vas-
tu.

Surmanuhtluse täitmise mooduse määrab, nagu eelpool
nimetatud, pr.15. Asja formaalsest küljest leiame aga andmeid
kriminaalkohtupidamise korrast. Siin käsitatuid põhimõtteid
leidsime ka teiste maade surmanuhtluse täitmist käsitavates
määrustes. Avaliku näitemängu iseloom on ka siin surmanuhtlu-
se täidesaatmiselt äravõetud. Seepärast toimetatakse teda
vangimaja müüride vahel ehk mõnes teises varjatud kohas. En-
ne täitmist kutsutakse surmamõistetü juure vastava usutunnis-
tuse valmistajad, kes surmaninejat teise ilma saatma peab. Kur-
jategija viiakse surmamiskohale vangri riides sõjaväe vahtkon-
na vahel; kui surmamiskoht vangimajast eemal, toimetatakse
surmatav sinna kinnises veoriistas. Nuhtluse täidesaatmise
juures peab nimelt viibima prokuratuuri esitaja, kohalik po-
litsei ülem, kohtu sekretär ja arst ja, kui täidesaatmine
sünnib vangimaja piirkonnas, vangimaja ülem. Pääle selle
võivad sääl viibida hukatava kaitsja ja kuni kümme kohalik-
ku elanikku. Viimaste juuresviibimine pole hädatervilik.
Surmamõistetü kohale jõudmisel käsib prokuratuuri esitaja
kohtu sekretäri otsust valjult ettelugeda, mille järele ti-

mukas surmatava tapalavale viib ja surmantsuse täide saadab (pr.963). Surmaotsuse täitmise kohta seatakse kokku protokoll, millele kõik juuresolejad allakirjutavad (pr.964).

Niisugune on surmanuhtluse tarvitamise piirkond ja täitmise moodus vane seaduse järele. Aeg ja olud, millest kõige tähtsamaks tuleb pidada vene revolutsiooni, tõid siia omi muudatusi. Aralangesid kõigepealt karistused kuritegude eest keisri ja tema kogakondsete vastu. Seega oli pikk rida kuritegusid surmanuhtluse alt väljakistud. Kuid vene Ajutine Valitsus, kus kohtuministeeriumis suur mõju oli sotsiaaldemokraatidel-vähemlastel ja sotsiaalrevolutsionääridel, kaotas surmanuhtluse üldse ära. Isegi niisuguste raskete kuritegude eest, mida arutasid sõjakohtud, ei tohtinud enam surmanuhtlust määrata.

Revolutsioon muutus teravamaks. Venemaal lõi lakkama korralagedus. Vene sõjaline jõud murdus. Segaduses haaravad võimu sotsiaaldemokraadid-enamlased (okt.1917) ja hakkavad seda kindlustama... surmanuhtluse abil, muutes kohtupidamise kometiks ja surmaotsuste täitmise lihtsaks tapmiseks. Enamlaste asemele tulevad Baltimaile 1918.a. sakslased oma sõjaseadusega. Saksa võimu langemisega ärkab Eesti elule. Maksvaks tunnistatakse vene seadused niisugus-

tena, nagu nad osatusid vene Ajutise Valitsuse ajal. Sel ajal tuli Eestil oma iseseisvuse eest sõda pidada. Kuna ilma kar-
mide represiivabinõudeta sõjaväes ja rahva hulgas korda pida-
da sõja ajal ei saa, siis hakkas maksma üle kogu maa vene sõ-
jaseadus täies ulatuses. Seega võis sõjakohus jälle määrata
meil surmanuhtlust karistusena.

Niisugune oli seisukord kuni 12.veebruari 1925.a.,
see tähendab: meil oli kuni selle päevani maksev vene krimi-
naalseadus täies ulatuses, kuna paragrahve, mis käsitasid
peaasjalikult keisri kodakondsete vastaseid kuritegusid, olu-
de sunnil tarvitada polnud tarvis. 1.detsembri mäss 1924.a.
andis tõuke surmanuhtluse piirkonna laiendamiseks. Selle tõu-
ke tagajärjeks oli "Riigikaitse seadys" 12.veebr.1925.aastast,
mille IV osa kõlab nii:

Uut nuhtluseadust muudetakse järgmiselt:

pr.99. Sõudlast riigivanema, Riigikogu esimehe, vä-
gede ülemjuhataja või Vabariigi Valitsuse liikme
tapmises karistatakse surmanuhtlusega või tähtajata
sunnitööga. Sama karistuse alla langeb ka sõudlane
selle raske kuriteo katses.

pr.100. Sõudlast vägivaldses väljaastumises selleks,
et muuta Eesti Vabriigi põhiseadusega maksmapandud

riigikorda või lõpetada Vabariigi iseseisvust või lahutada Vabariigi küljest mõnda tema osa, karistatakse surmanuhtlusega.

Sellesama seaduse V osa muudab nuhtlusseaduse (V.N.S.) pr. 1453.¹⁾ redaktsiooni selles mõttes, et süüdlast ettekavatsetud tapmises karistatakse surmanuhtlusega, kui tapmine sündinud poliitilistel motiividel.

Seega on meil vene seadus palju karmimaks tehtud. Kuna vene V.N.S.pr.1453. nimetatud karitööde eest on karistuseks 15-20 aastane ehk tähtajata sunnitöö ühes kõigi seisusõiguste kaotamisega, lisab "Riigikaitse seadus" sinna juure veel surmanuhtluse, mille määrab niisuguste ettekavatsetud tapmistest eest, mis tingitud poliitilistest motiividest. Seda paragrahvi on siis laiendatud kaheks kuriteo ja karistuse - sihis.

U.N.S.pr.99-ga sünnib jälle isesugune lugu. See paragrahv räägib keisri, keisri proua ja troonipärija tapmisest. Meie seadusandja paigutab viimaste asemele riigivanema, vägede ülemjuhataja, Riigikogu esimehe ja ministrid. Kui võrd see kriminaalpoliitiliselt seisukohalt õigustatud, see on iseküsimus, mille arutamiseks siinkohal ruumi ei ole. Võib

Kurtin

aga öelda niipalju, et keiserliku Venemaa seadustega võrre-
ves oleme kriminaalõiguse suhtes sammu ehk rohkemki tagasi
astunud. See on kriminaalõigusline pilt surmanuhtluse suhtes
meie seadusandluses. Sõjaseaduse käsituse olen siin meelega
ärajätnud, sest see on eriline seadus erilise olukorra jaoks.
Niipalju tahaksin siiski öelda et niisamuti kui Saksamaal,
Austrias, Prantsusmaal j.n.e. - niisamuti laieneb ka meil sõ-
jaseaduse maksmise ajal surmanuhtluse tarvitamise piirkond
niisuguste raskemate kuritegude pääle, mida harilikus olukor-
ras surmaga kaugeltki ei karistada.

Surmanuhtlus kirjanduses.

Sellega oleks meil olemas üldine ettekujutus
surmanuhtluse tarvitamise piirkonnast kaasaegses seadusand-
luses. Nüüd väiks pilku heita kirjanduse pääle võitluses sur-
manuhtluse poolt ja vastu.

Helpool nimetasin juba kuidas vaatlesid asja
vanad kirikuisad kristluse algaegadel ja kuidas muutus nende
vaade aja jooksul. Keskaeg oli igatahes surmanuhtluste õigus-
tamise aeg, iseäranis niisugustel juhtumistel, kui asi puutus

ususse või ilmavaatesse. Et keskaegne haridus täiesti kiriku kamitsas oli, siis on ka keskaegse surmanuhtlust käsitava tööd niisugused, mis püüavad õigustada kiriku teguviisi.

Usundvastase kuriteo karistus oli õigustatud. Tema kõrval ka karistus nõiduse eest. Kuulsaks on saanud selle poolest Nicolaus Emericus, kes 1358.a. ilmutas oma kuulsa nõiduskuritegusid loetleva raamatu - "Directorium inquisitorum". Selle raamatu kõrval sai kuulsaks sama ainet käsitav Henricus Institori ja Jacob Sprengeri töö "Malleus malleficarum".

Edaspidised ajajärgud siia suurt paremast ei toonud. Teatavat vaadete pehmenemist võis märgata reformatsiooni tulekuga. Reformatsiooni tähtsamad tegelased - Luther, Calvin, Melanchton ja teised - on surmanuhtluse pooldajad: Luther ja Melanchton sõdivad surmanuhtluse vastu usumasjus, kuid nõuavad tema tarvitamist nõidade vastu; Calvin ei luba riiklikul võimul segada end usuasjadesse, kuid nõuab et riik valeõpetajaid jälgiks, - nii põletadi 1553.a. Genfis tema päälekäimisel Michel Servé ühes oma töödega.

Ülemineku ajajärgul reformatsiooni ja uue aja vahel ilmub hulk kriminaalõiguslisi töid. Kõige kuulsamaks neist on saanud äge surmanuhtluse pooldaja Karpzow ja kriminaalpoliit-

tikas uusi teid rajav Oldekopp.

Karpzowi isikus paistab, otseku oleks temas ühi-
nemud kõik omaaja kurjad vaimud. Omas töös õigustab ta surma-
nuhtlust igatpidi. Sääb ta üles küsimuse: kas kõlbab, et
kristlik kohtunik surma mõistab? Küsimuse lahendab jaatavas
mõttes. Tema arvates olevat asi nii et juhtumistel, kui Moo-
sese seadus karistab surmanuhtlusega, siis ei tohi ilmalik va-
litseja armu anda. Tasumise jääne ja labane mõte leiab Karpzo-
wis enesele suurima väljendaja.

Oldekoppist ei saa rääkida kui surmanuhtluse
pooledajast ehk vastasest, tema tegi rohkem tegemist muude kri-
minaalpoliitiliste küsimustega.

Nende juristist-kirjanikkude kõrval teevad oma
tööd kirjanikud-mitte-juristid. Kokkuvõttes jäävad surmanõist-
mised, iseäranis nõiduse asjus, järjest harvemaks. Tähelepanu
äratab siis Thomas Morus, kelle arvamine niisugune, et kui õn
halvad sotsiaalsed olud, siis ei kahanda kuritegude arvu ka
surmanuhtlus. Viimast peab Morus seltskonnale kahjulikuks ja
ebaõiglaseks.

Loodusõiguslise kooli esitajatest võiks nimeta-
da Hugo Grotiust kes seab ülesse kasulikkuse põhimõtte. Sel-

lest väljamõttes võib surmanuhtlust tarvitada juhtumistel, kui see ühiskonnale kasulik. Hobbes näeb surmanuhtluses ärahirmutusabinõud, on seega surmanuhtluse pooldaja. Locke soovib surmanuhtlust hädaabinõuna - kui parandust ei tule, siis karistatagu surmaga. Montesquieu ei ole surmanuhtluse kaotanise täieline poolehoidja, kuid nõuab tema piiramist kõige raske-
mate kuritegudega: riiklised kuriteod, tapmised j.n.e.

Siis tuleb Beccaria. Tema töö on tähelepanu vääriliselt oma endise kuulsuse alalhoidnud tänapäevani. Selles töös, mille ta kirjutanud õige lühikese ajaga, loeme, et kultuuriliselt kõrgelseisva rahva juures ei tohiks surmanuhtlust leiduda; mida kõrgem kultuuriline tasapind, seda vähem olgu riigis aset karistustel. Korralikus, hästi organiseeritud riigis pole kurjategija hävitamist vaja, ta võib elada, sest mitte karistuse karmus ei mõjuvat niipalju kui karistuse kestvus. Pääle selle mõjuvat surmanuhtlus lagastavalt masside hingeelule. Kuulsatest entsüklopedistidest on Voltair äge surmanuhtluse vastane. Tema nõuab, et karistuse juures olgu tähtis alati ühiskonna kasu. Sellest seisukohast ei saavat surmanuhtlust otstarbekohaseks pidada, sest ei saa võõrutada tapmisega tapmist, ning lisaks röövib surmanuhtlus ühiskonnalt liikme, kes vastavates oludes oleks võinud ühiskonnale veel kasu tuua,

lühidalt - surmanuhtlusele olevat majandusvastane (antieconomique) iseloom. "Lamort ne répare rien", ütleb ta ja arvab seepärast, et õige jurisprudentsi eesmärgiks peab olema kuriteo ärahooldmine.

Bentam, Owen ja Sonnenfels on ägedad surmanuhtluse vastased. Kuid nende kõrval ilmub näitelavale Justus Claprot, Karpzowi vaimusugulane, kes soovib surmanuhtluse äärmist laiendamist ja kvalifitseeritud surmanisviiside tarvitusele võtmist, ja prantslased Jouasse ning de Vouglans, kes sama rada raiuvad.

XIX aastasaja algusel õitsev ajalooline kool Savigniga eesotsas on vanameelne ning õigustab surmanuhtlust. Nagu igal muul alal, nii sõdib ta ka siin loodusõiguslise kooliga, kuid peab lõpuks järele andma.

Ihering soovitab surmanuhtlust kasulikkuse seisukohalt, iseäranis monarkiates ja teokraatiates.

Präventsiooni põhimõtet käsitlevatest tööddest võiks nimetada Strassi omi, kes soovitab tarvitada surmanuhtlust väga laialt. Erisuguseid vaateid tõid antropoloogiline kool, kelle rajajaks Lombroso ja Ferry. Selle kooli vaate järele elutsevad ilmas isesugune kurjategija tüüp, mille olemasolu võib kindlaks teha antropomeetriliste, iseäranis pääluu mõõtmiste abil. See

tüüp olevat alaväärtusline. Seesugusena tuleks teda hävitada, et ta sugu edasi kanda ei saaks. Seega pandi siin rõhku erisugusele präventsioonile, mis ühendab eneses eri- ja generalpräventsiooni. Kuid surmanuhtluste arvu määratu kasvamine, mis pärast seda tõusis, sundis Lombroso'd ja Ferrý'd pärastpoole asuma surmanuhtluse suhtes eitavale seisukohale. Kõige suuremat tähelepanu pühendab surmanuhtluselelsakslane Mittermaier, kelle töö üks põhjapanevamatest oli. Ta on alguses surmanuhtluse pooldaja, saab aga pärast tema vastaseks.

Ja siis tuleb XIX aastasajandi lõpul terve rida nooremaid, millest muist küll juba surmud, kuid kelle ideed siiski täiesti värsked. Kõigepäält saksa kuulsamad õigusteadlased Franz von Liszt ja August Kohler. Kumbki ei soovita surmanuhtluse ära kaotamist. Liszt ei ütle seda küll otsekohe välja, jätab tee arvamiseks lahti, kuid lisab kohe, et surmanuhtlust võib siis kaodata, kui leitud karistusabinõu, mis mõjuks niisama, nagu surmanuhtluski (Fr. von Liszt, Lehrbuch des deutschen Strafrecht, 1919. lhk. 242). Selle vastu on Kohler otsekohe sem. Tema arvates ei tohi riik surmanuhtlust käest ära anda, sest see olevat kõige kindlam abinõu kõige suurema kuritegevuse vastu. Kindlasti lükkab ta tagasi väited n.n.

justiitstapmisest, - hästi korraldatud asja juures olevat see võimatu. Oma põhjenduse surmanuhtluse kasuks võtab ta kokku järgmistesse lausetesse: "Der allgemeinen psychologischen Lebenserfahrung entspricht es, dass der Tod mehrgefürchtet zu werden pflegt, als der Verlust der Freiheit. Die Präventivkraft erscheint daher stärker". (A. Kohler, Deutsches Strafrecht, 1917.lhk.577). Kuid mitte ükski surmanuhtluse präveeneriv mõju ei tee Kohlerit surmanuhtluse pooldajaks, vaid ka asja teine külg: seltskonna vabastamine kurjategijast.

F.Wachenfeld kahtleb, kas surmanuhtlus kõlbab üldse parandus- ja hirmutusabinõuna. Ühe asja jaoks aga kõlbavat ta täiesti - kurjategija kahjutuks tegemiseks (F.Wachenfeld, Encyklopedie der Rechtswissenschaft, 1914, Bd.5. Seite 33).

Dr.G.Aschaffenburg ei näe surmanuhtluses sugugi kõige paremat abinõu kuritegevusega võitlemiseks. Ainult seltskonna julgeoleku kindlustuse (Versicherung) seisukohalt oleks ta õigustatud. Arahirnutuse ja hõik teied seisukohad lubavad ka^helda, vähemalt, kui arvesse võtta statistika andmeid. Nii näitavat statistika Saksamaal, et kuritegevus kahaneb; kuid sedasama võib öelda ka Belgia kohta, kus surmanuhtlust ei tarvitata (Dr.G.Aschaffenburg, Das Verbrechen und

seine Bekämpfung, 3. Aufl. 1923. lhk. 297). Lõpuks tuleb Aschaffenburg järeldusele, et "man mag über die Todesstrafe denken, wie man will, ihre Beibehaltung wird ebenso wenig von Bedeutendem Einflusse auf unsere Rechtsicherheit und auf die Erziehung zu Rechtlichkeit sein, wie die Abschaffung." (Dr. G. Aschaffenburg, das Verbrechen und seine Bekämpfung, 1923. lhk. 299).

Venelastest on kuulsamad surmanuhtluse vastased Tagantsev ja Kkstjakovskij.

Tagantsev toob omas töös - Лекции по русскому уголовному праву, 1892.- rea statistilisi andmeid, mis peavad näitama, et surmanuhtlus igalt poolt kaduma on.

Nii olevat Holzendorfi järele statistiline surmanuhtluse pilt Inglismaal niisugune olnud:

1833-1837	olevat mõistetud surma	573 inim.	ja surmatud	25 in.
1838-1847	70	10 "
1848-1857	58	11 "
1858-1867	37	13 "
1868-1876	23	12 "

Justiitsministeeriumi andmete järele olevat ka-

hanenud samal ajal surmanuhtluste arv ja Prantsusmaal. Nii mõisteti saäl surma

1826-1830 aastatel	111	ja otsust	täideti	72	kallal
1831-1840	53			30	
1841-1850	49			34	
1851-1860	50			28	
1861-1870	19			11	
1871-1880	27			11	
1881-1885	29			5	

Austria ametlikude andmete järele oli surmamõistetute arv

1853-1860 aastal	keskmiselt	45	ja surmatute arv	5
1861-1870		44		7
1871-1880		89		2

Venemaal tehti

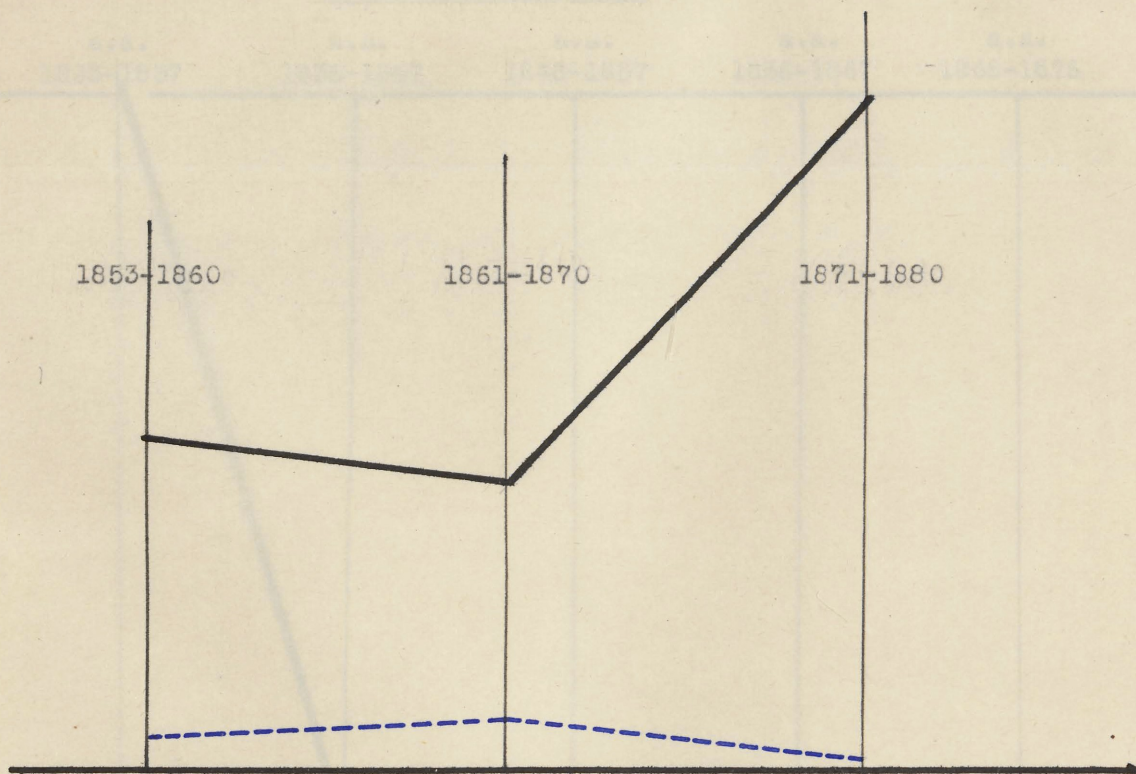
1866-1870 aastal	surmaotsuseid	2	ja surmati	1	inimene
1871-1875		-		-	
1876-1880		37		22	
1881-1885		44		10	
1886-1890		51		11	

Nende arvude najal oletab Tagantsev, et surmanuhtlus ei vasta enam rahva õigustmõistele ja on seepärast kadumas.

Niisamasugustele tagajärgedele tuleb Kistjakovskij. Ta ütleb, et kõige kindlam tõsiasi olevat see, et " по мере развития необходимость применения и самое применение смертной казни более и более уменьшается. Процесс этого уменьшения хотя и очень медленный, но до такой степени характерный и постоянный, что тождественность направления ее в будущем не подлежит сомнению; совершившееся уменьшение слишком громадно, а оставшиеся случаи смертной казни слишком незначительны для того, чтобы уменьшение остановилось и не окончилось полною отменю. Когда совершится полная отмена, — решение этого вопроса представляет только практическую важность, но не может быть предметом объективного исследования. Но что оно должно последовать — это также несомненно, как несомненен процесс народов." (Исследование о смертной казни, 1896, стр. 270).

Kuivõrd Kistjakovskil õiguõ oli, et surmanuhtluste arv ka edaspidi vähenema saab, seda näitavad pärastpoolsed muudatused kriminaalõiguse ajal ja Washingtoni penitentsiaar-

Austria ametlikkude andmete järele oli surmaotsuste arv keskmiselt:

Surmaotsuseid 45

44

89

Otsuseid tâidet. 5

7

2

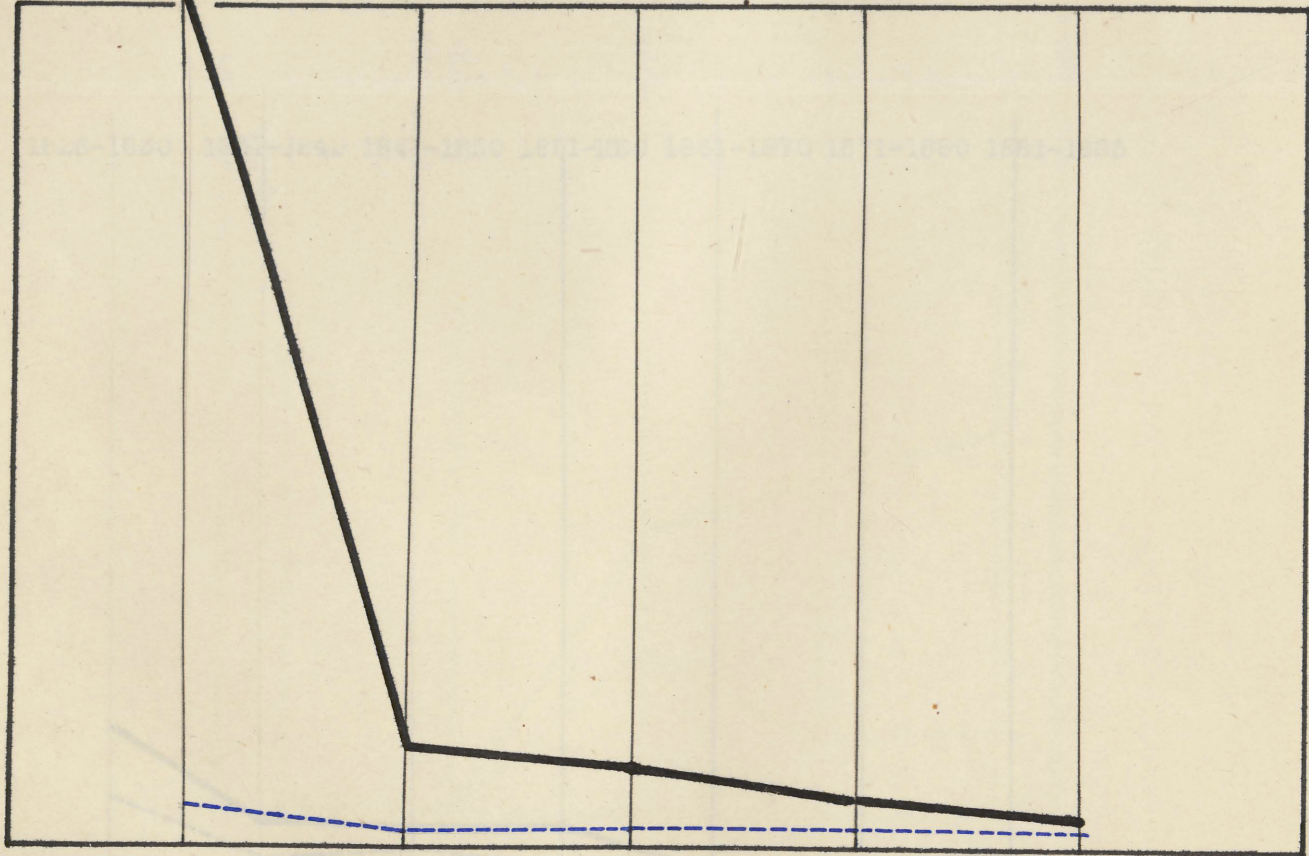
— Surmaotsused.

- - - - - Tâidesaadetud otsused.

Surmaotsuste ja tema täidesaatmise liikumine Inglismaal

Holzendorfi järele.

a.a. 1833-1837 a.a. 1838-1847 a.a. 1848-1857 a.a. 1858-1867 a.a. 1868-1876

Surmaotsuseid 573

70

58

37

23

Otsuseid täidet. 25

10

11

13

12

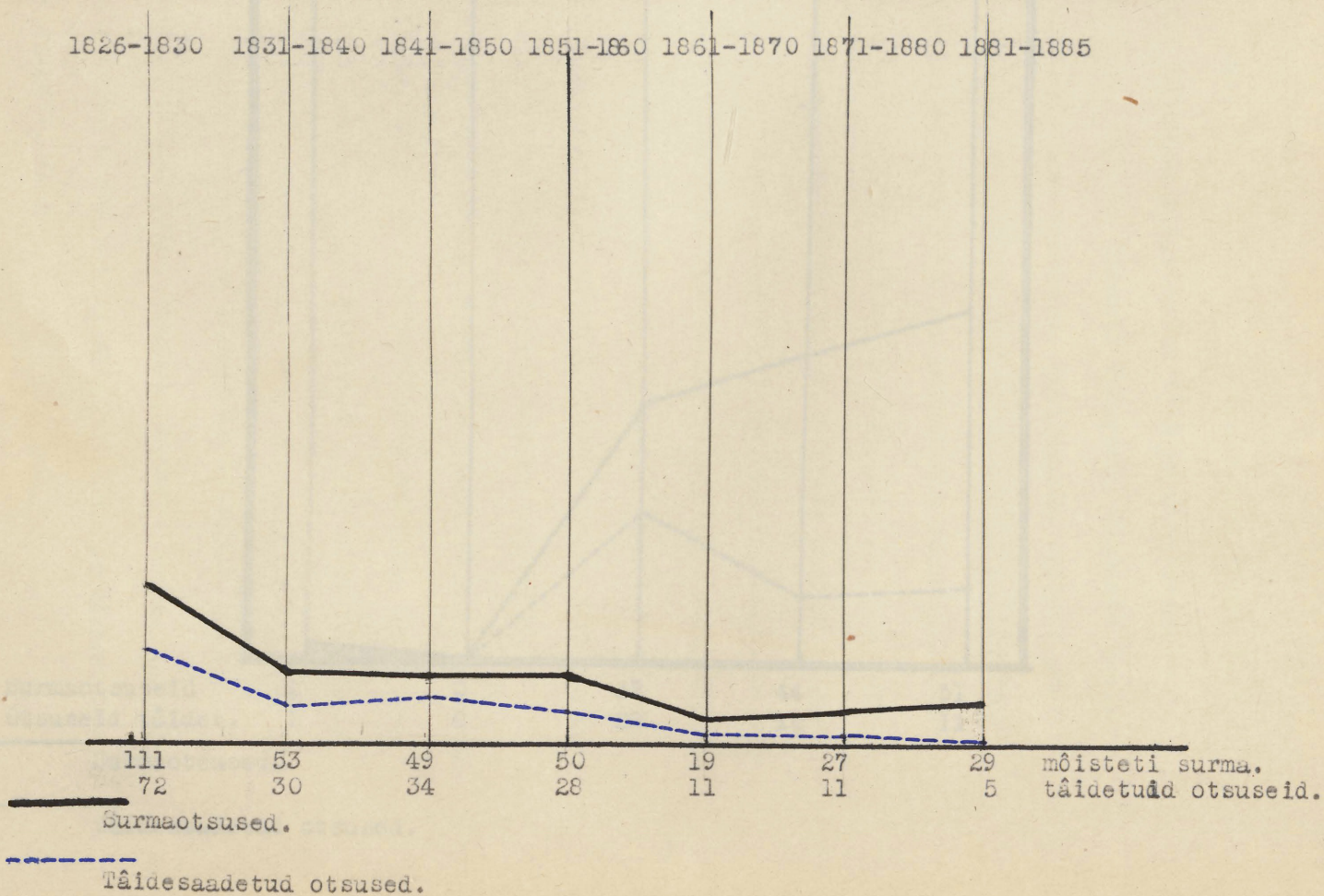
— Surmaotsused.

- - - Täidesaadetud otsused.

Surmaotsuste ja tema täidesaatmise liikumine Prantsusmaal

justiitsministeeriumi andmete järele.

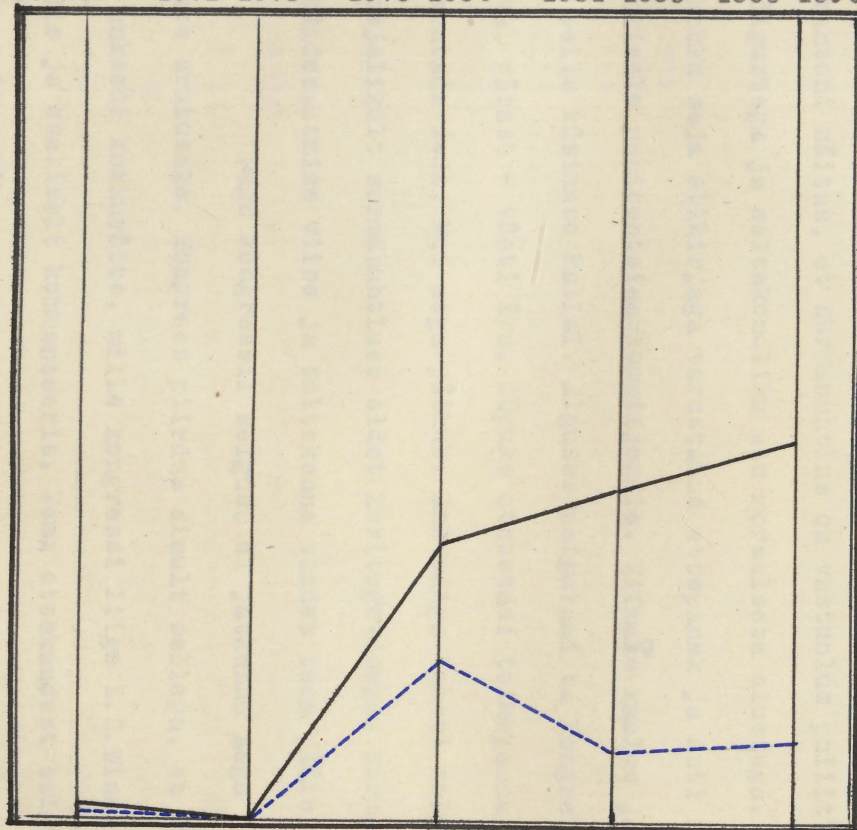
1826-1830 1831-1840 1841-1850 1851-1860 1861-1870 1871-1880 1881-1885

Surmaotsuste ja nende täidesaatmise liikumine Venemaal

Tagantsevi järele.

1866-1870 1871-1875 1876-1880 1881-1885 1886-1890

Surmaotsused. 2 0 37 44 51
Otsuseid täidet. 1 0 22 10 11

Surmaotsused.

Täidesaadetud otsused.

kongress 1910.aastal.

Juba 1905.a. Budapesti kongressil võeti ülesse surmanuhtluse küsimuse paigutamine VIII penitentsiaarkongressi eeskavasse. Selleks kogusid Budapesti Teaduste Akadeemia saali surmanuhtluse vastased. Eesistujaks valitud prof. Pierantoni näitas, et surmanuhtlus on vastuolus poliitiliste õigustega ja seltskondliku elu moraalsete alustega. Seati kokku saja allkirjaga varustatud ettepanek ja anti rahvusvahelisele penitentsiaarkomisjonile. Viimase kaalus ja kõikus selle küsimuse kallal. Alguses paigutadi ta kongressi eeskavva, pärast - võeti ära. Lõpuks otsustadi toimepanna ankeet ja arutada seda, kui aega jätkub. Ankeediga taheti selgitada peajasjalikult surmanuhtluse sidet kuritegevusega, surmanuhtluse täidesaatmise viise ja seltskonna vaadet tema pääle.

Nagu kongressil selgus, ei jatkunud aega selle küsimuse arutuseks. Kongress piirdus ainult sellega, et kuulas ära ankeedi kokkuvõtte, mille kongressi liige E.C.Wines ette kandis ja osaliselt kommenteeris. Tema ettekandest selgus, et kõigest õige vähesed riigid on ankeedile vastanud: P.-Ameerika Ühisriigid, Prantsusmaa, Venemaa, Rootsi, Norra, Hamburg ja Transvaal. Peale selle oli andmeid Greekast ja mõnest Lõuna-Ameerika riigist, kuid viimased jäid avaldamata.

Norralase Nisseni teadetest leiti, et kuni surmanuhtluse ärakaotamiseni uue seadustiku jõusse astumisega 1. jaan. 1905. a. avaldus surmanuhtluste tarvitamine Norras järgmises tabelis:

Ajajärgul.	Tapmise eest süüdi mõistetud.	Tapmise eest surma mõistetud.	Kokku surmatud	armu antud.
1859-1868	28	22	6	16
1869-1878	26	13	3	10
1879-1888	24	3	-	3
1889-1898	28	1	-	1
1899-1904	11	1	-	1
<hr/>				
Kokku:	117	40	9	31

1876. aastast polnud ühtki surmanuhtluse juhtumist. Sellekõrval aga väheneb tapmiste arv, mis aastakümendite järele alates 1859. a. kahaneb niisuguses proportsioonis: 2,8/2,6/2,4/2,8/1,8. Tapmine on Norras väga haruldane, kõigest üks juhus 1.253,722 elaniku kohta, ehk teisiti kõigest 1,8 tapmist aastas kogu maa kohta. Vana seadustiku järele olevat Norras karistatud püüle tapmise surmanuhtlusega ka muid kuritegusid, kuid 50 aasta jooksul (1860-1909) on surmatud

röövimise pärast kõigest üks inimene. Siit võib järeldada ainult seda, et surmanuhtlus kadus Norras iseenesest, kuna uus kriminaalseadustik n.öelda kinnitas vaid sündinud tõsi- asja. V.Alnquisti andmetel on Rootsis 1865.aastast, kui mak- ma pandi uus seadustik, surmanõistetud:

1865-1874	-	57	kurjategijat
1875-1884	-	34	"
1885-1894	-	18	"
1895-1904	-	14	"
1905-1908	-	-	
1909	-	1	"

Kokku 124 kurjategijat.

Sellest arvust surmati 14 inimest, seega 11%.

Parallelselt kahanes ka tapmiste arv. Aastast 1865 kuni 1874. oli tapmisi 686 ehk ümarguselt 69 tapmist aastas; aja- järgul 1898-1907 aga on tapmiste arv 440, s.o.44 tapmist aastas. Võrreldes elanikkude arvuga tuleb esimesel ajajär- gul 1 tapmine 60000, teisel ajajärgul 1 tapmine 118000 ela- niku kohta. Seega vähenes tapmiste arv peaaegu kahevõrra.

Norra ja Rootsi näitavad selgesti, et tapmiste

vähene mine ja surmanuhtluste väljasuremine on liikunud röö-
bastikku.

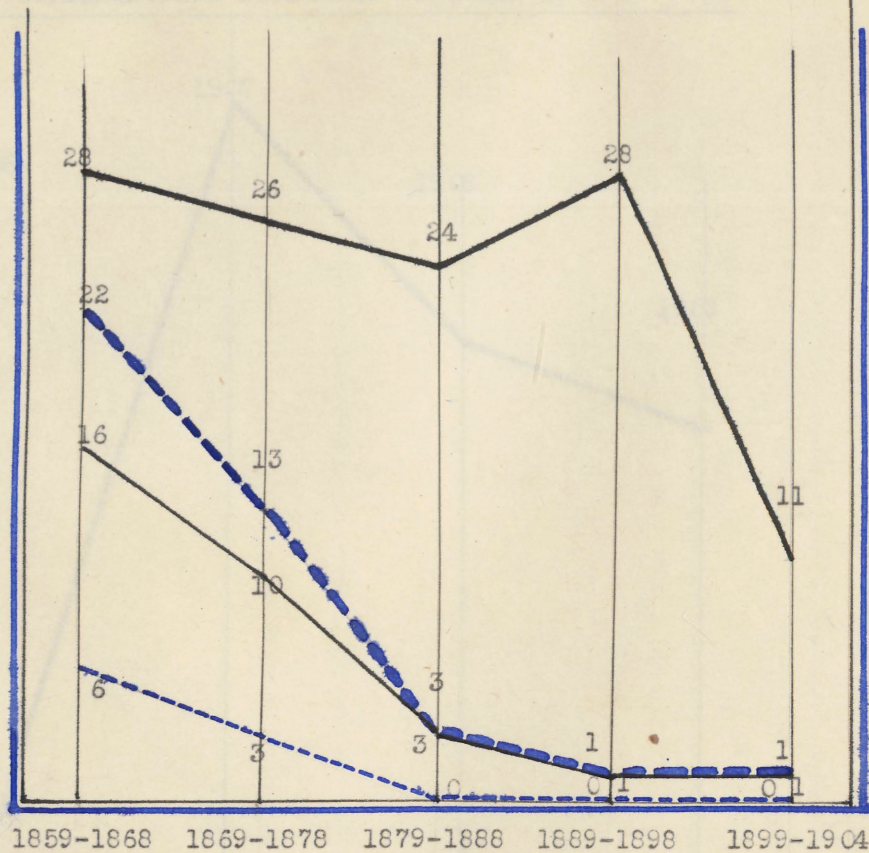
Prantsusmaal kujunes 4 tapmisliigi suhtes sur-
manuhtluse tarvitamine 1899-1908.aastani nii:

Aasta.	Surmaotsuste arv.	
	Surmatud.	Armuantud.
1899	6	14
1900	1	10
1901	3	17
1902	1	8
1903	2	14
1904	1	15
1905	4	14
1906	0	29
1907	0	41
1908		

Ka sellest tabelist paistab, et surmanuhtlust
ei taheta tarvitada sellel määral kui seda ehk seadus lubaks.

Teiste riikide kohta ei ole tabelisi olemas.
Sellekohased andmed on lühikesed. Huvi võiks äratada veel
Venemaa, kelle ametliste andmete järele olevat surmaga mu-

Surmanuhtluste ja nende täidesaatmise liikumine Norras 1859-1905.a.

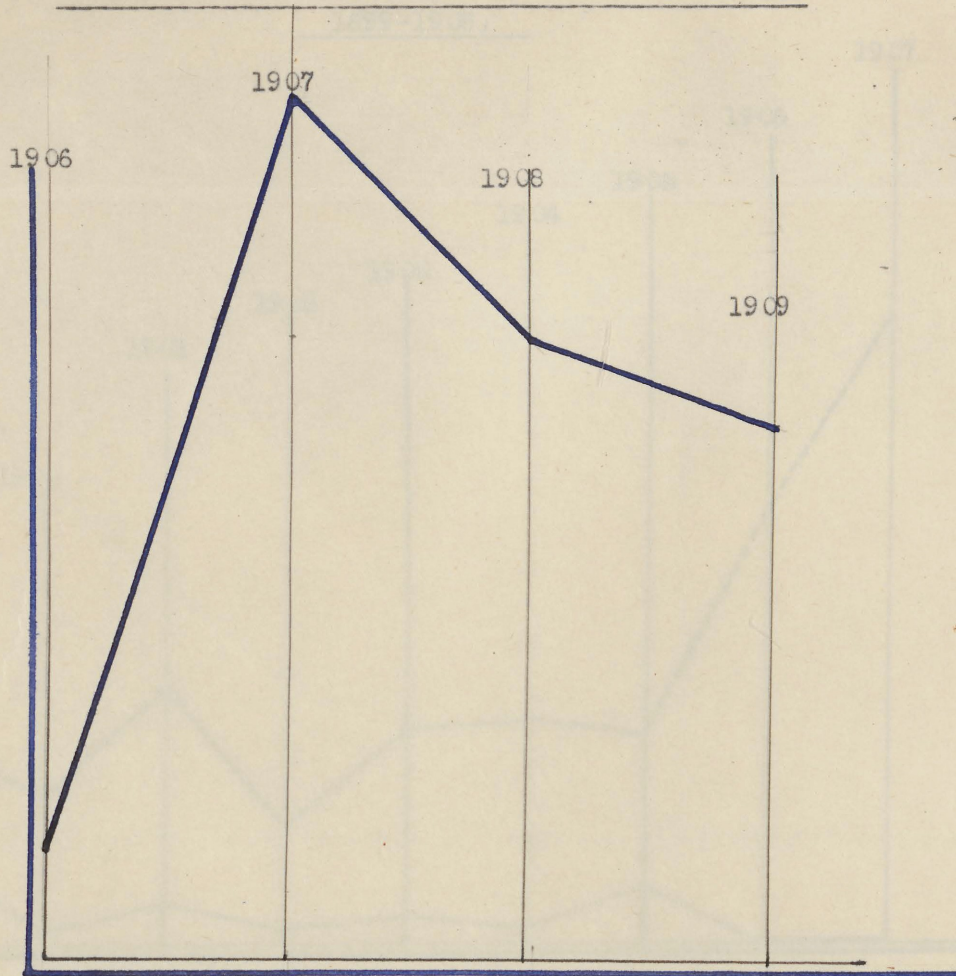
----- Tapmistest üldse surma mõistetud.

———— Tapmistest süüdi mõistetud.

----- Tapmistest surmatud otsuse põhjal.

———— Armu antud.

Surmanuhtluse liikumine Venemaal 1906-1909.a.

Surmati otsuse
põhjal.

114

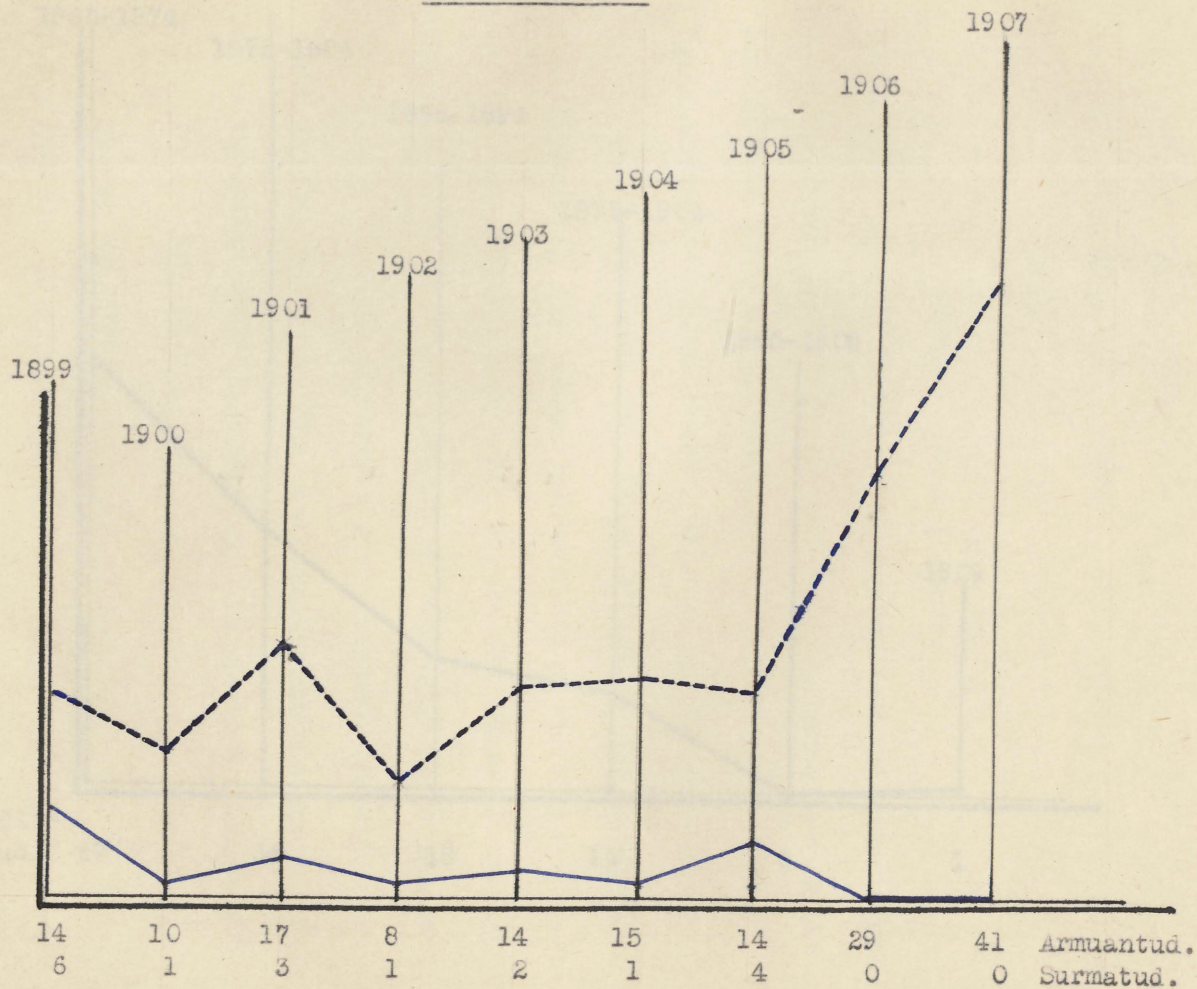
1139

825

717

Surmaotsuste täitmise ja armuandmiste arvu liikumine Prantsusmaal

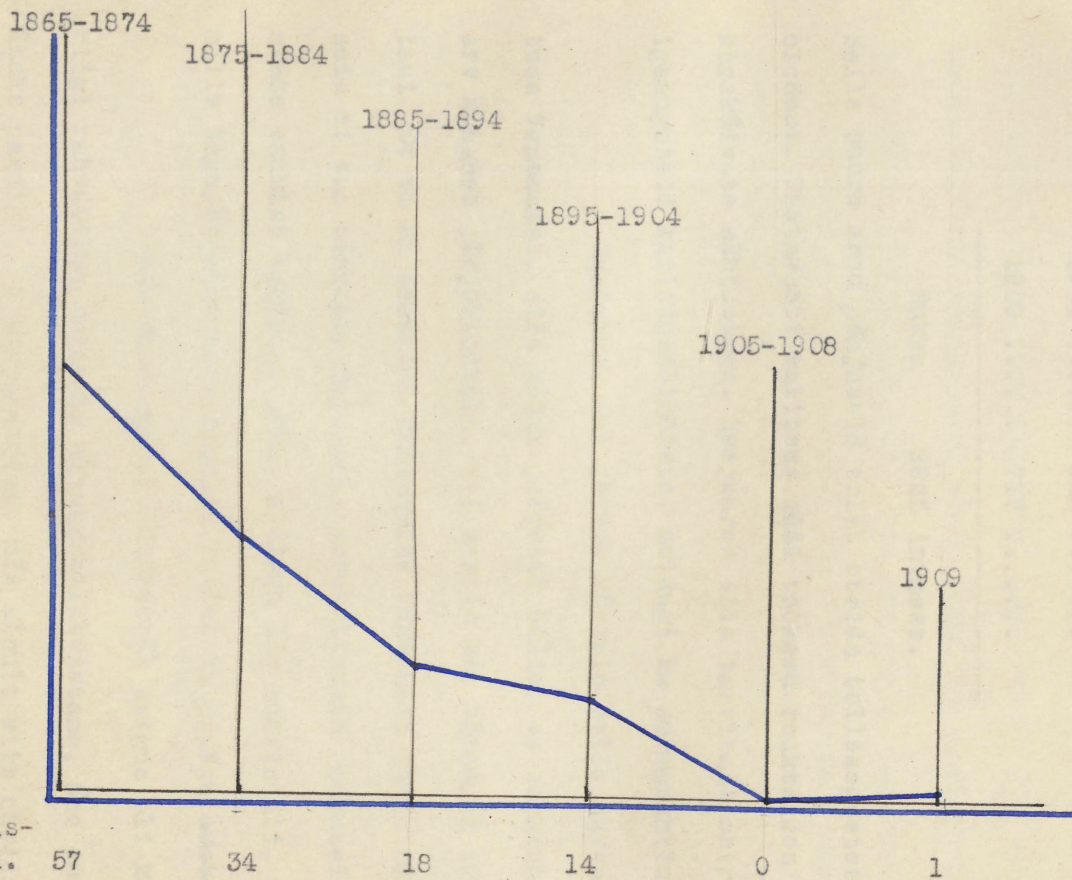
1899-1908.

----- Armuantud.

———— Surmatud otsuse põhjal.

Surmanuhtluste ja nende täidesaatmise liikumine Rootsis 1865-1909.a.

Surma mõis-
tetud. 57 34 18 14 0 1

heldud

1906 aastal	144	inimest
1907	1139
1908	825
1909	717

Kokku 2825 inimest.

Selle suure arvu põhjuseid tuleb otsida tolleaegsetest Vene oludest. Teatavasti valitses sääl tookord reaktsioon kõigi kaaskäivate nähtustega. Seejuures siis tarvitadi ohtralt igasuguseid karistusabinõusid, muidugi ka surmanuhtlust.

Igatahes, kui jätame kõrvale selle kurva näituse Venemaast, siis võime julgesti öelda, et surmanuhtluste arv kahaneb järjekindlalt. Nii kestis see vähemalt 1910aastani. Et ta ka edaspidi kahanemise tendentsi oleks näidanud, seda ei saa tõendada tügenedes arvulikkudele andmetele, sest nende saamist takistab sõda, millega ilm ametis oli, ning mille tagajärjedekorraldamise kallal ta praegu ~~ametis~~ on.

Nagu Washingtoni kongressil selgus oli ka mitme riigi rahvastiku meeolelu surmanuhtlusvastane. See on kah üheks pandiks, et surmanuhtlus, mis ainult siis püsida võib, kui ta rahva tahtmisel baseerub, vaibumas oli.

Sõda tuleb arvata sotsiaalse elu negatiivsete nähtuste hulka. Ta ei loo mingisuguseid väärtusi - ei vaimlisi, ei ainelisi. Vastuoksa, ta purustab, lagastab, hävitab igasuguseid materjaalseid ja vaimlisi varasid, mis ühiskond loonud visa tööga sagedasti aastasadade jooksul. Ühiskonna vaimline kasvatamine nõuab visat tööd. Alles mitme aastakümne järele võib selle töö reaalseid tagajärgi tähele panna. Seal tuleb sõda ja purustab kõik ühe-kahe aastaga. Ühiskondline vaimuelu närtsib, moraal muutub monstrumiks, pööratakse pahurpidi. Endised parimad püüded saavad naeruväärseks. Üiguse asemele astub vale, vooruse asemele vägi- vald ja toorus. Surmanuhtluse suunas on seltskonna eetiliste vaadete muutumine sinna poole arenenud, et tänapäeva seltskond ei näe enam surmanuhtluses pahet. Üeldakse rahvas on toorenenud. Võib olla peitub selles surmanuhtluste arvu kasvamise põhjus pealesõjaaegsetel aegadel.

Isiklikult asun seisukohal, et surmanuhtlus kaduma peab. Arvan, et jatkuks tabelitest, mis esitletud ja näitavad kuhu poole ta tee minemas. Arvan ka, et seda teed näitab eelsõjaaegne publikumi, vähemalt tema intelligentse kiki arvamine. Kuid seejuures pean kohe tarvilikuks tähen-

dada, et ei statistika andmeid ega rahvaarvamine ei saa olla mõõduandvaks küsimuse lahendamisel: kas peab surmanuhtlus alles jääma seadusandlusesse, või peab ta säält kaduma? Statistilised andmed võivad ühel ehk teisel juhtumisel näidata teatava nähtuse arenemist suuna ehk konstateerida nähtuse olemasolu. Rahva arvamine on vaide alus, millele üks ehk teine õigusline instituut tugeneda võib. Kas teatud karistusviis seadusandluses püsida võib, - selle küsimuse vastus oleneb suurel määral neist poliitilistest sihtidest, mida riik saavutada tahab. Siin peitub kriminaalpoliitika suur ja vastutusrikas ülesanne näidata teid ja radasid ühiskonna vaimlise ja materjaalse tasapinna tõstmiseks ka karistust kasutades. Seame siis küsimuse üles: kas on surmanuhtlus tarvilik väljajamises riigi poliitiliste sihtide saavutamise seisukohalt?

Iga riigi olemasolu mõte põhjeneb lõpuks rahvastiku hääolul, järjekult on iga riigi võimu ülesandeks niisuguse poliitilise korra loomine, mis pakuks rahvastikule teatud mõnutunnet ja sellest olenevat rahuldust. Tänapäev on vist näitanud selgesti, et see mõnu ^{oleneb} ~~seisab~~ peaasjalikult materjaalsete hüvede kättesaamisest. Riik võib oma olemasolu kindlana ainult siis tunda, kui ta rahvastikule need hüved kättesaada

vaks teeb. Mida kõrgem riigi majandusline-materjaalne olukord, seda paremine tunnevad end kodanikud temas. Seda aga ongi riigil kõigepealt tarvis. Sest ainult sel teel kasvab kodanikus tunne, et ta võlgneb oma hääolu eest riigile ja peab jälle omakord riigi huvide eest väljas olema. Tähendab, lõpuks viivad teed ühte Rooma: riigi materjaalse olukorra tõstmisele. Viimast saavutatakse kõige paremine võimalikult suure kodanikkude hulga väärtuste loomisest osavõtmisel. Riigi ülesanne sellel alal on kodanikkude tööle rakendamine. Mida rohkem jõuab riik kodanikke ärakasutada - seda suuremad töötavad olla üldised töö tagajärjed. Kohler ütleb, et karistus peab olema majandusliselt kasulik (A. Kohler, Deutsches Strafrecht, 1917). Sellega tahab Kohler öelda, et karistuse täidesaatmine ei tohiks kulukas olla. Tema arvates on surmanuhtlus selles mõttes kõige otstarbekohasem, sest ta ei sunni õhiskonda üleliigseid raskusi kandma, mis sünnib näituseks kurjategija ülespidamise näol, kui viimane vangimajas asub. Mina aga tahaksin seda tsiteeritud Kohleri mõtet teisipidi tõlgitseda: esiteks, karistus olgu niisugune, et ta ei lasuks raskusena õhiskonnal, ja teiseks, karistus olgu niisugune, et kurjategija tooks õhiskonnale kasu oma karistuse kaudu.

Karistus on siis abinõu, millega suuremat ja kau-

gemat sihti saavutada. See on maksev täies ulatuses ka surmanuhtluse kohta. Viimast võib õigustada ainult siis, kui selge on, et tema tarvitamisel positiivseid tagajärgi on. Niisuguseks tagajärjeks, niisuguseks sihiks on seltskonna hääolu. Viimast võib kindlustada surmanuhtlusega: kurjategija kahjutuks tegemisega. Surmanuhtlusega kõrvaldatakse kurjategija ühiskonnast jäädavalt. Ja tõesti, sellest kurjategijast on ühiskond lahti, seda kurjategijat ei tarvitse enam karta. Nii võib siin tekkida seltskonnas teatud mõnuse-tunne, teatud hääolu tunne mis tingitud teadmisest, et kurjategija enam kahju tuua ei saa.

Kuid kuidas on lugu asja teise küljega? Kas on ühiskond kurjategija surmamisega ka aineliselt midagi võitnud? - Ei, absoluutselt mitte midagi. Pigemine on sellega omale kahju tekitud, otsekoheselt ja kaudselt. Otsekoheselt selles mõttes, et kurjategijal on sagedasti perekond, kelle ülespidamine niisama sagedasti ühiskonna kaela langeb; kaudselt selles mõttes, et surmatu, kui ta ellu oleks jäänud, oleks võinud ühiskonnale veel kasu tuua oma isikliku tööga. Hispaanlane Padre Martino Sarmiento (1695-1772) olevat kord öelnud: "Olgu inimene nii halb kui tahes, siiski on ta ühiskonnale elusana kasulikum kui surnuna. Tarvis teda aga tema

ümbrusest väljakiskuda ja teise paika, kus teda tööle sunnitaks, mahutada."

Mulle paistab, et tol keskaegsel paatril inkvisitsiooni isemaalt on kibe õigus, sest kurjategija surmisega läheb ühiskonnal õige sagadasti suuri varandusi kaduma. Meie ei tea, mis oleks meile suutnud anda Sokrates, kui tal elada oleks lastud, meie ei tea millised olid need vaimuvarad, mida mattis inkvisitsioon oma tuleriitadega, meie ei tea ka missuguseid väärtusi hävitatakse tänapäeval surmanuhtlusega õiguse nimel. Kindel on aga see, et kui surmanuhtlust poleks olnud, siis oleks inimsoo vaimline varandus määratult suurem kui praegu. Velles veenvad meid üksikud juhtumised kultuuri ajaloos. Tuletagem meele, et üks suurematest ilmakirjanikkudest Dostojevskij oli surma mõistetud. Tema parem toodang on pärit aga ajast pääle surmamõistmist. Niisuguseid näituseid võib tuua palju. Seepärast, arvesse võttes, et iga riik peab hoolitsema selle eest, et kodanikkudel parem elada oleks, kuna viimast aga saavutatakse kõige paremine kõikide olemasolevate loovate jõudude tööle rakendamisega, tuleb surmanuhtlust niisuguseks karistuseks pidada, mis seda ei võimalda, mis seega oma otstarvet ei täida.

Aga, võidakse küsida, mida siis surmanuhtluse ase-

mele panna? Kuidas saavutada samast sihti, kurjategija kahjutuks tegemist, mille saavutamist surmanuhtlus nüüd võimaldab? Karistuste ajalugu annab ise võtme küsimuste lahenduseks. Üheks riigi sihiks on ühiskonnal kasulikkude väärtuste loomine, et sellelâbi üldist olukorda tõsta. Selleks rakendab ta tööle kodanikke. Mida rohkem tööta kodanikke, seda raskem ja râbalam on riigi seisukord. Vastuoksa, mida rohkem kodanikke tööd teeb, seda paremaks muutub kodanikkude ja ühtlasi riigi põli. Normaalsetes majandusliikudes oludes on iga töötava kodaniku kaotus miinuseks riigi üldises majanduslises elus. Sellelt seisukohalt on ka surmanuhtlus, mis neid miinuseid loob, eitatav. Tuleb siis leida karistus, mis vaba oleks sellest veast. Niisugusena soovitas juba Beccaria sunnitööd. Samale seisukohale asun ka mina.

Kurjategija, kes paigutatud niisugustesse tingimustesse, kus ta seltskonnale enam kahjulik olla ei saa, võib tuua ainult kasu. Seda näitavad kõige paremine Eesti vangimajad, mis küll veel sisemise korralduse poolest kõige paremal järjel ei ole, kuid siiski majanduslikku kasuga töötavad. Ainuke hâdaoht, mis kurjategija ellujâtmisega ühendatud, on see, et kurjategija võib vahialt ära põgeneda

ning uuesti kuritegevusele anduda. Kuid niisugune kartus on võimalik sääl, kus vangistusasjandus äärmiselt halvasti korraldatud. Hää korralduse juures on vangide põgenemine peaaegu võimatu. Isesugune ^{Lugu} on n.n. parandamatu kurjategijaga. Jah, see võib pääle karistusaaja möödumist ühiskonnale tõesti hädaohtlikuks saada. Ent lähemalt vaadatuna, ei ole ka see hädaoht niivõrd suur, kui esimesel silmapilgul paistab. Tänapäeva tähtajalise karistuse ülesandeks on kurjategija seltskonnast eraldamine teatud ajaks, et selle aja jooksul kurjategija isikut ümberkasvatada. Selles sihis töötavad paremad ja uuemad vangimajad. See siht peakski olema ainukeseks ülimalt asjaks, mida silmaspidada tuleks vangistusasjanduse juhtidel. Onnetuseks ei luba meie seadusandlus (muidugi ka paljude teiste maa-de seadusandlused) seda eesmärki tarvilisel määral teostada. Lugu on niisugune, et kaasaegsed seadusandlused ei näe karistuses üksi kasvatusabinõud, vaid siia on hulka segatud teataval määral kättemaksu, õiglase tasu elementi. Viimane püüab vägisi kasvatusse põhimõtet lämbutada. Selle tagajärjel vabanevad vanglast niisugused inimesed, kes küll tasuna kuriteo eest oma karistuse ärakannud, kuid sisemiselt jäänud endisoks. Ei ole ime, et niisugune inimene uuesti kuritegevusele andub. Minu arvates

peaks õiglase tasu mõte karistuse juurest kaduma, ning sellevastu esiplaanile kerkima kasvatusline printsiip. Kui see seisukoht võidule pääseb, siis pole tarvis karta, et surmata kurjategija vabanemise puhul ühiskonnale jälle kardetavaks muutuks. Nagu teada, ei saa kasvatust siduda kindla ajajärguga. Enam-vähem hääd tagajärjed olenevad siin ikka ühe ehk teise isiku vaimlistest omadustest. Ei saa öelda, et selle ehk teise kurjategija ümberkasvatamiseks kulub nii ja nii palju aega. Ei, vaid, kui kasvatuslist põhimõtet eelistada karistuse juures, siis pole tähtis, kas inimene on vangis 2 nädalat või 2 aastat või veel rohkem. Karistuse määr olgu kooskõlas inimese vaimlis-hingelise iseloomuga. Niisugune kurjategija, kes ühiskonnale hädaohtlik seepärast, et tema vaimline isik on jäänud endiselt kuritegeliseks, peaks viibima kestva valve ja kasvatus all. Võib, minu pärast, määrata aeg, mille kestel võib loota tema paranemist kuid, kui seda näha pole, siis võib ta väga ilusasti vangimaja müüride vahel edasi elada ja vähemalt sääl ühiskonnale isikliku tööga kasu tuua. Ja vastuoksa, kui asja lähem uurimine näitab, et pole tegemist sissejuurdunud kuritegevusega, siis määratagu võimalikult väike karistus ehk ärgu määratagu teda üldse.

Nii tuleks surmanuhtluse asemel tarvitada vangistust ~~wangistuse~~ ^{paranduse} või ümberkasvatuse eesmärgiga, kusjuures niisugune vangistus võib kesta juhtumisel, kui kurjategija parandamatu, kas või eluaeg, muidugi niisugustes tingimustes ja oludes, et kurjategija vangispidamine seltskonna õlgadele raskusena ei lasuks, vaid et kurjategija ise oma ja võimalikult ka oma perekonna ülespidamise kulud tööga ära tasuks. Nii oleks võimalik ilma surmanuhtluseta kurjategijat kestvalt seltskonnale kahjutuks ja, mis veel tähtsam, kasulikuks teha.

Nüüd aga tullakse seletusega, et võib olla saab sedaviisi üksikust kurjategijast lahti, kuid seltskonnas pole üksikud kurjategijad, vaid on olemas oma kuritegevuse vaim, mis hirmsasti lõkkele lööks, kui karistusi pehmendada. Mis saab siis seltskonnast, kui kuritegeline element, ei tunne enese turjal enam ohjastavat karistust, mille hulgas surmanuhtlus kõige mõjuvam? Eelpool seletasin juba, kuidas on lugu raske kuritegevusega neil mail, kus surmanuhtlus kaotatud. Nâgime, et niisuguse kuritegevuse % on sââl õige väike. Vastuoksa, ajalugu kõneleb, et mail, kus surmanuhtlust oht-rasti tarvitadi, kuritegevus sellegi pârast lõkkas kõige lop-

sakamalt. Elavaks näituseks võiks olla Venemaa, kus surmanuhtluste arv käesoleva aastasaja esimesel aastakümndil võrreldes teiste riikidega õige suur oli, kuid kus raske kuritegevus ~~suuresti~~ ^{samuti} suuresti ^{aitses} surmanuhtlus ei mõjunud siis õhtegi ohjastavalt kuritegelise elemendi püüle. Generaalprävintsiiooni mõte ärahirmutamise näol kannatab minu arva-tes siin fiascot. Ärahirmutuse (Abschreckung) seisukohalt ei saa surmanuhtlust küll tõsiselt võtta. Ennem võib tagajärg vastupidine olla: kuritegelise elemendi kasvamine. Kuidas sellega lugu olnud neil mail, kus surmanuhtlust avalikult ärahirmutuseks toimetadi, sellest võivad jutustada tolleaegsed kirjanikud. Iseäranis avaldub surmanuhtluse negatiivne mõju ~~kurj~~ n.n. poliitiliste kurjategijate surmamise juures. Pole tarvis kuigi kaugele minna. Võtame meie omad kommunistide protsessid. Viktor Kingisepp. Kas mõjus tema surmamine niivõrra, et tema tegevust poleks jätkatud? Vastuse sellele annab 149 kommunisti protsess ja Tompi ning Heidemanni surmamine. Kingisepa surmamine igatahes hirmutavalt ei mõjunud. Vastuoksa, nende surmanuhtluste järel võis tunda seltskonnas kaastundmust ja kahetsust. Aga veel on põhjus, miks poliitilisi kurjategijaid surma ei võiks

saata. See on asjaolu, et iga poliitilise kurjategija surmaa-
mine kutsub esile seltskonnas reaktsiooni, mis avaldub sel-
les, et surmatud kurjategija ümber põimub kannataja nûmb.
Kannatajana nâevad surmatut kõigepâält tema sugulased. Kui
neis enne passiivsus poliitilistes küsimustes valitses, siis
muutuvad nad nûüd vârske mulje all aktiivsemaks. Sugulase
surmamises nâhakse ülekohut, mis tekkinud halvast riigi kor-
raldusest, valitsusvõimust j.n.e. Siit areneb vaen riigi kor-
ra ja valitsuse vastu. Siit levineb kihutus poliitiliste ku-
ritegudele, ja generaalprâventiivne tagajârg jâeb kâttesaa-
matuks, muutub nulliks.

Kokkuvõttes võib öelda:

Parandusabinõuna ei kõlba surmanuhtlus kuhugi.
Arahirmutusabinõuna on tema tarvitamine âärmiselt kahtlane,
sest nagu nâgime ei ole tema mõju selles sihis kuigi suur,
kuna ta kuritegevust koguni suurendada võib. Ainuke punkt,
mis teda õigustab ja mille jaoks ta kõlbab, on kurjategija
ühiskonnast kõrvaldamine (Ausscheidung). Seda sihti tabab
ta hâsti. Kuid siin on jällegi vâlke konks peidetud. Iga ka-
ristus peab vastama teatud nõuetele. Niisugusteks nõueteks
on karistuse humanitaarsus, moraalsus, prâventiivne jõukül-

lus, personaalsus, ühetasasus kõikide suhtes, liikuvus (Abstufbarkeit), tühistusvõimalus (Wiederruflichkeit).

Kui võime öelda, et neist omadustest võib surmanuhtlusele omaseks tunnistada präventiivsust, personaalsust ja ühetasasust, siis jäävad teised nõuetavad omadused küll varju. Vaevalt võiks öelda et surmanuhtlus oleks moraalne ja humanitaarne meie kultuuri tasapinna praegusel kõrgusel. Kui mõistame hukka leskede põletamist, inimohvrit ja muud, mille toimetamine meie moraalist väljakasvanud humanitaarsuse seisukohalt laitusvääriiline, siis peaksime sedasama tegema ka surmanuhtlusega.

Kuid kõige nõrgemateks külgedeks surmanuhtlusel on tema liikuvus ja tühistamisvõimalus. Viimast omadust pole tal õhemaski. Maksev seadusandlus lubab küll süüdi pehmendavate asjaolude ilmsikstulekul karistust pehmendada ühe-kahe astme võrra, - see on ka kõik. Teised karistused on selles mõttes liikuvamad. Nad liiguvad edasi ja tagasi, asjaolude raskuse järele. Surmanuhtluse kohta võib öelda, et tema liigub ainult tagasipidi, ja sedagi õige vähe. Kuritegevuse arutamise juures aga selgub sagedasti, et üks kurjategija on raskema karistuse ärateeninud kui teine, olgugi, et mõlemad on

ühe ja sama kuriteo korda saatnud. Küsime nüüd mis teha, kuidas toimida, kui kergema kuriteo eest on määratud surmanuhtlus? Saksa kohtupraktika saab sellest küsimusest üle õige omapäraselt: ta mõistab kurjategija mitu korda surma. Tuletame meele kuulsat mitmekordse tapja Haarmanni protsessi 1924.aastal. Mis juhtis saksa kohtunikku mõttekäiku seejuures, jääb arusaamatuks igale korralikult mõtlejale inimesele. Meie aga ütleme, et surmanuhtlust võib määrata ühele inimesele ainult üks kord üheskoosarutatavate kuritegude eest ja surmanuhtlust võib täidesaata ainult üks kord, ja sellega algab ja lõppeb surmanuhtluse liikumine edasipidi.

Veel nõrgemaks küljeks on surmanuhtlusel tema tühistamisvõimalus (Wiederruflichkeit). Kohus võib ka siis, kui ta kõige paremine korraldatud, eksida. Teiste karistusviiside juures lubab asi end parandada. On inimene sunnitööle ehk vangi mõistetud, siis lastakse ta lahti, tasutakse kohtuliku eksituse läbi tekkinud kahjud, hoolitsetakse hää nime ja kuulsuse jalule seadmise eest j.n.e. Säär on see võimalik, olgugi, et ei ükski neist abinõudest viimse põhjani asja ei paranda. Kuid surmanuhtluse juures on lugu teisiti. On kohus eksikombel kedagi surmanud, siis ei saa sündinut ek-

situst enam milgi kombel hââks teha. Sûuta inimene on surmatud, naiselt mees, lastelt isa võetud - andke ta tagasi!

Jah, võib ju ühel ehk teisel teel hoolitseda surmatu perekonna eest, võib hoolitseda tema nime hââ kuulsuse jalule sêâdmise eest, kuid see kõik ei anna surmatu omastele tagasi seda, mis oleks neil siis olnud, kui surmatu oleks elanud. See asja külg on surmanuhtluse juures niivõrd nõrk, et isegi surmanuhtluse pooldaja August Kohler on sunnitud tunnistama:

"Bei der Todesstrafe kann nur durch Wiederherstellung des guten Namens und die Schaadloshaltung der Erben ein schwacher Ersatz für das persönlich nicht gut zumachende Übel geschaffen werden" (Dr. A. Kohler, Deutsches Strafrecht, 1917, lhk. 574).

Surmanuhtluse puudustest on juba ammu arusaadud. Et pahet pehmedada, selleks on sisseseatud armuandmine. Kuid kuivõrd see abinõu oma otstarvet täidab on kahtlane. Mittermaieri mõtteid selles asjas kokkuvõttes võib öelda, et temal palju halbu külgi on, millest kõige halvem see, et ta õõnestab sagedasti kohtu autoriteeti. Viimase langemise hâdaoht tohiks aga olla küllaldaseks põhjuseks, et igat abinõu, mis seda langemist hõlbustab, kõrvale heita.

Seega siis kokkuvõttes: surmanuhtlus karistus-

abinõuna ei vasta meieaja moraali ja humanitaarsuse põhi-
mõttele. Kuigi meie nâeme praegu seltskonnas tema õigusta-
mist ja nõudmist, siis tähendab see ainult seda et meieaeg-
se kodaniku hingeelu kannab sõja ja lâbielatud revolutsioo-
ni järelduste all, millest ta vabaneb, kui majandus-polii-
tilised olud paremaks muutuvad; siis muutub ka seltskonna
vaade surmanuhtluse suhtes uuesti eitavaks. Psüühilisi eel-
dusi selleks on olemas. Surmanuhtlus on majandusliselt kah-
julik, sest ta röövib ühiskonnalt tööjõu. Surmanuhtlus on
ebasoovitav, sest selle asemele, et mõjuda ärahirmutavalt
massi pääle, suurendab ta sagedasti kuritegevuse vaimu.

Surmanuhtlus eesti kriminaalseadustiku eelkavas.

Aga enne kui lõpetada tahaks peatuda meie uue
kriminaalseadustiku 1925.a. ilmunud eelkavaal. Selle ja 1923.
a. ilmunud eelkava redaktorid on ühed ja samad isikud. See-
pärast on mõlematel eelkavadel väga palju ühist, mis küll
tingitud sellest, et nad on kumbki enam-vähem täpsed vene
U.N.S. tõlked, mis ümbertehtud vaide meie olude kohaselt.
Surmanuhtlus on jäetud 1925.a. eelkavva alles. Motiveerides

seda kirjutab redaktsioonkomisjon: "Mis puutub surmanuhtluse, siis kavatses vene U.N.S. väljatöötamise komisjon alguses seda karistust üldse mitte sisse võtta, kuna surmanuhtluse vastuvool seltskonnas ja teaduseski suur oli. Kuid arvesse võttes arvustusi väljatöötatud kava kohta, eriti väljamaa kriminalistide omi (näiteks saksa kriminalisti Liszti kriitika), leidis vene U.N.S. väljatöötamise komisjon siiski tarviliku olevat surmanuhtlust sisse võtta. Selle karistuse tarvitamine eriosas oli aga väga piiratud; surmanuhtlusega olid ähvardatud ainult osa riigivastaseid süütegusid, kuna n.n. üldsüütegude hulgas see sanktsioon puudus. Pääle nimetatud quasiliberaalsete voolude vene seltskonnas, mis muudugi mõju avaldasid, oli vene oludes veel teine põhjus, mis võimaldas surmanuhtluse, kui mitte väljaheitmist, siis vähemalt piiramist. Vene U.N.S. kui ka V.N.S. oli karistusehäravitusel asumisele saatmine; sellega saadi kriminaalpolitiliselt peaaegu sedasama kätte, mida surmanuhtlusega - süütegija jäädavalt eraldamist seltskonnast, või vähemalt sellest ümbrusest, kus süütegija elas või kus tema oma kuriteo korda saatis. Ühes sellega katsuti ka Siberi koloniseerimist arendada.

Need põhjused surmanuhtluse väljajätmiseks või kitsendamiseks puuduvad aga meie oludes täiesti, kuna asumisele saatmiseks puudub meil vastav territoorium; ka kriminaalõigus ei eita surmanuhtlust karistusena. Kriminaalpoliitiliselt aga peab tähendama, et meie oludes paaale üleelatud rahutuid aegu seesuguse radikaalse karistuse järgi möödapääsemata tarvidus on. Sõda on nii demoraliseerivalt mõne liigi kurjategijate paaale mõjunud, et nende parandamiseks sagedasti lootust ei ole. Teisest küljest on kahtlemata tähtis surmanuhtluse generaalpräveneriv mõju.

Kõigil neil kaalutlustel leidis komisjon tarviliku olevat surmanuhtlust kui karistust sissejätta ja tema tarvitamist ka mõne üldsüüteo peale laiendada.

Ühes sellega peab aga tähendama et ka neil juhtumistel, kus surmanuhtlus ainsa karistusena sanktsioonis ette on nähtud, tema tarvitamine siiski mitte ainuvõimalik ei ole. Käesoleva seadustiku kava pr.53.p.1. järgi on võimalik süüdvähendavate asjaolude olemasolekul üleminna surmanuhtluselt järgmise karistuse liigile - sunnitööle."(Krim. seadust.eelnõu,1925.1hk.172).

Olgem nõus sellega, et meie olud vene omadest

erinevad ja seepärast teistsugused peavad olema ka karistusviisid ja abinõud kuritegevusega võitlemiseks. Olgem nõus sellega, et sõda on demoraliseerivalt meie rahvastikule mõjunud. Kuid lükake tagasi kõik väited surmanuhtluse hädatarvilikusest. Nagu komisjoni motiividest näha, põhjendatakse surmanuhtluse allesjätmist ja koguni laiendamist, vene U.N.S. võrreldes, peaaesjalikult sellega, et meie piirid on kitsamad, et meil puudub kauge maa-ala, kuhu kurjategijaid seltskonnast eraldamise otstarbega võiks saata. Oige, kes harjunud nägema eeskujul Venemaal ja ei otsi seda sääli, kus olud meie omadele rohkem sarnanevad, see ei jaksa ja ei saa teisiti talitada käesolevas küsimuses, kui seda teinud meie kriminaalseadustiku kokkuseadjad. Neil oli eeskujuks vene seadustik, mida nad ümber pidid tegema. Ent kui täpsed tahame olla, siis võime rääkida ainult vene U.N.S. tõlkimisest ja väikestest, meie oludest tingitud muudatuste tegemistest. Põhjalikku tööd asjast huvitatu eelkavast ei leia. Olude uurimist ja selle tagajärgede kasutamist on märgata äärmiselt vähe. Tuleb ikka meeles pidada, et vene seadus oli loodud vene rahva jaoks, kuna meie tema volens-nolens kaela pidime võtma küsinata, kas too seadus ka kül-

lalt hää on meie kultuurilistes oludes ja tasapinnal, mis, tahaks uskuda, üldise arvamise järele vene rahva kultuuri tasapinnast palju kõrgemal asus ja asub. Kui aga juba tolleaegne vene seltskond ja teadus asus seisukohale, et surmanuhtlus seltskonna parema äratundmise vastane on, siis peab meil see seisukoht palju põhjalikuma kaitse alla sattuma. Ei tahaks uskuda, et tol ajal, kui loodi vene U.N.S., eesti seltskond surmanuhtluse pooldajana oleks esinenud. Ei taha uskuda, et ta seda ka praegu on, kui ta suudab vabaneda kättemaksmise himust ja sõda-revolutsioonilisest meeleolust. Usun kindlasti, et, kui tõsta küsimust, kas põhjeneb surmanuhtluse tarvitamine karistusena rahva paremal äranägemisel, nagu seda igalt õiguspäraselt nõutakse, siis on vastus kindlasti eitav. Aga meie teame, et õigusline norm võib ainult siis püsida, kui ta vastab rahva suurema osa tahtmisele. Kui surmanuhtluse kohta seda öelda ei või, siis jääb üle ainuke tee - surmanuhtlus välja visata karistussüsteemist. Muidugi ei saa seda küsimust lahendada kabinetis laua taga palja sulle ja sõnaga, vaid otsuse annab rahvas ise.

Kui aga komisjon leiab, et meie peame surmanuhtlust tarvitama mingisugusena aseainena asumisele saatmise ase-

mel, kuna meie oludes viimane võimata, siis tahaks küsida temalt: Kuhu saadab asumisele omi kurjategijaid Norra, Itaalia ja viimasel ajal Austria? Kas ei teaks komisjon juhatada Austrias niisugust kauget kohta nagu Venemaal Siber? Mina seda ei tea. Ei tea ka vist teised, sest ei endisel ei praegusel Euroopa kaardil pole teda olemas. Ometi leiti, et Austrias on surmanuhtluse kaotamine võimalik ka sõja demoralisatsiooniva mõju pääle vaatamata. Või teab komisjon, kuhu saadetakse kurjategijaid asumisele neis Schwei-zi kantonides, kus surmanuhtlus kaotatud? Tõesti, ka seda on raske öelda. Selle pääle vaatamata pole surmanuhtlust sääl siiski olemas. Mulle paistab, et asumisele saatmise kohta küsimuse lahendamisel oleks pidanud pilke Venemaalt mujale juhtima, kus olud rohkem meie omade sarnased. Kui seda pole sündinud, siis näitab see seda, et seadust pole tahetud luua vastavalt kõikidele meie oludele, vaid asja pääle on vaadatud natuke ühekülgselt.

Tumedaks jääb mulle ka lause: "ka kriminaalõigus ei eita surmanuhtlust karistusena." (Krim.seadust.eelkava 1925.lhk.172). Kuidas tuleb seda mõista? Minu arust võib otse niisamasuguse kindlusega ja veel kindlamalt öelda,

et kriminaalõigus surmanuhtlust siiski eitab. Oleneb sellest kus kohas. Praegusaja kriminaalõiguse allikaks on kriminaalseadus. On kriminaalseaduses surmanuhtlus karistusredelisse võetud, siis ei eita teda niisugusena ka kriminaalõigus; pole teda aga sõäl - siis eitab kriminaalõigus teda täiesti. Meie kriminaalõigus, näituseks, jaatab surmanuhtlust; Austria, Norra, Itaalia ja teiste maade kriminaalseadus, kus surmanuhtlus kaotatud, - eitab. Või tuleks selle järele siiski arvada, et vaatamata selle pääle, et Austria põhiseadus surmanuhtluse üle parda visanud, riigile on siiski jäänud õigus teda tarvitada? Minu äratundmise järele seda õigust riigil ei ole, kui seadus seda teha ei luba, ^{võhemalt õiguslikes riigis,} Nii siis, kui tahetakse öelda, et kriminaalõigus surmanuhtlust karistusena ei eita, siis tuleks ka öelda kus kohas, missuguses riigis ja oludes. Uut seadust võib põhjendada seaduse kasulikkuse seisukohalt väljaminnes, seega kriminaalpoliitika saavutuste varal, ehk teiste sõnadega: uut, loodavat normi ehk vana normi ulatavuse tarvidust võib otstarbekohasuse seisukohalt õigustada ainult kriminaalpoliitikaga, kuid ei ilalgi kriminaalõigusega. Seepärast on õigem asjaga nii esineda, nagu seda teeb komisjon: "Kriminaalpoliitiliselt peab aga tähendama, ei meie olu-

des peale üleelatud rahutuid aegu seesuguse radikaalse karistuse järgi möödapääsemata tarvidus on. Sõda on nii demoraliseerivalt mõne liigi kurjategijate peale mõjunud, et nende parandamiseks sagedasti lootust ei ole." Kahjuks ei laienda komisjon seda mõtet, vaid piirdub vaide nelja reaga, kuna ometi siin oleks tahtnud kõige rohkem asja seletust. Missugusesse liiki kuuluvad need kurjategijad, kellele surmanuhtlust hädasti tarvis, on nad parandamatud retsidivitsid, on nad juhuslikud kurjategijad, on nad poliitilised kurjategijad - need küsimused oleks pidanud leidma siin vastuse.

Ainukesena tõsisena motiivina võib võtta surmanuhtlusele tarvitamisele võtmise soovitus tema generaalpräveneriva mõju pärast. Ent eelpool seletasin juba, et ka see kahtlane on. Surmanuhtlus võib generaalprävenerivalt mõjuda ainult ajutiselt esimesel silmapilgul; teatava aja jooksul kaob see mõju. Psüühiliselt on see selge: aja möödumisega kaugeneb sündmus, esialgsed teravad muljed pehmenevad, tasanevad ja lõpuks ununevad üldse. Kestva efekti saamiseks peaks siis surmanuhtlust aegajalt kordama ja, et tagajärjed mõjuvamad oleks, siis võimalikult soliidsemates mõõtetudes,

sest generaalprävenerivalt ei mõju üksiku kurjategija surmamine kunagi nii tagajärjekalt, kui mitme kurjategija surmamine korraga. Kuivõrd häid tagajärgi seegi anda võib - jääb küsitavaks. Igatahes, eelpool oli pikemalt juttu surmanuhtluse generaalprävenerivast mõjust. Asjata oleks siin edasi targutada. Ütleme aga niipalju, et mitte ükski ärahirmutamise ega võidelda kuritegevuse vastu, vaid ka teiste abinõudega. Kuritegevuse vaimu ärahirmutusega välja juurida ei saa. Uued uurimised näitavad, et see vaim sünnib ja kasvab masside viletsates majanduslikes oludes. Majanduslike olude paranemisega kahaneb, nagu statistika näitab, kuritegevus. Rõhku tuleks siis panna eriliselt masside majanduslike olude paranemisele, mõjudes seega präventiivselt sotsiaalsest küljest. Niisugune präventsioon oleks vist tagajärjerikkam, kui arvesse võtta seniseid võrdleva statistika saavutusi erimail.

Aga olgu kuidas on, komisjon soovib surmanuhtluse allesjätmist ja seletab motiivides edasi, et surmanuhtluse tarvitamise piire on laiendatud. Sellega on komisjon oma arvamises ainult järjekindel olnud. Kas aga kõige seega eesmärki saavutatakse, kas surmanuhtlus tõesti präveneerivalt häid tagajärgi annab, sellele küsimusele vastak-

sime ühes Quintiliano Saldanã'ga, kes tsiteerib Padre Sar-
mientot: "Et surmanuhtlus ärahirmutab, see võib ju hää ots-
tarb olla. Tõelikult ei ole seda ärahirmutust surmanuhtlu-
se kaudu kusagil suudetud kätte saada" (Quint.Saldanã, Mo-
derne Strafrechtsauffassungen in Spanien, 1923, lhk. 20).

Meie aga lükkame kõik need arvamised tagasi
põhjustel, mis eelpool kirjeldatud, ja toonitame veelkord,
et mitte hirmuga ei kaotata kuritegevust, vaid kuritegevuse
põhjuste väljajuurimisega. Kui arstiteadus ütleb, et haigus-
te vastu võideldes tuleb ülesleida haiguse põhjused ja need
hävitada, siis peaks sedasama ütleva ka õigusteadus. Kui
sotsiaalsel hügieenil on suured tagajärjed haiguste vastu
võitlemisel, siis peab sotsiaalsel präventsioonil olema sa-
masugune tagajärg. Seega peaks iga ühiskondline üksus, mis
kuritegevuse vaimust lahti tahab saada, kõige suuremat rõhku
panema ühiskonna liikmete majandusliku olukorra parandusele;
kui riik tahab tagajärjekalt kuritegevusega võidelda, raken-
dagu kõik jõud tööle kodanikkude majandusliku olukorra tõst-
misele ja sellest oleneva üldise hääolu kasvatamisele. [Võiks
veel tõmmata parallelele eelkava, U.N.S. ja teiste seadusand-
luste vahel.

Eelkava pr.2 ja U.N.S.pr.2 asetavad mõlemad surmanuhtluse karistusredeli esiotsa. Sealsamas asub ta ka saksa seadustikus. Pr.3 järele nimetatakse kuritegusid, mille eest surmanuhtlust määratakse, rasketeks (U.N.S.pr.3). Surmanuhtlus täidetakse poomise ehk alternatiivselt kihvtitamise abil (pr.12). Motiividest loeme selle kohta: "Selle paragrahviiga on maksma jäetud vene U.N.S.pr.15. ettenähtud kord, mille järele surmanuhtlus täidesaadetakse poomise läbi, kuid uuendusena esineb võimaluse andmine surmamõistetule otsust täide saata ka kihvtituse läbi. Komisjon kaalus läbi kõik tema teada olevad surmanuhtluse täidesaatmise viisid: mahalaskmine; giljotiin, kirves, mõök, garott, elektritool ja poomine ning jäi peatama nimelt poomise, kui viisi juures, mis kõige vähem füüsilist piina tekitab."

Komisjon lükkab siis tagasi surmanuhtluse mahalaskmise ja elektritooli, kirve, mõõga, giljotiini ja garotti läbi. Poomist pooldab aga sellepärast, et poomine halvavat kohe hukatava mõistust ja võtvat temalt valu ja piina tunde. Selle arvamisega olevat ühinenud ka Tartu ülikooli arstiteaduskond.

Minu arvates võib otse säält samalt seisukohalt,

kust räägiti mahalaskmise vastu, ja otse nendesamade argumentidega opereerida poomise sihis. On ju olnud küllalt juhuseid, kus just poomise juures piinad suuremad ja kestvamad on olnud, kui näituseks mahalaskmise, giljotineerimise j.n.e. juures. Vist on igale surmanuhtluse juures viibinule tuttav see vastikust äratav muutus ülespoodu näol, mis ilmub sinna poomisega. Silmade väljatungimine, silmalaugude laialätõmbumine, põse, suu ja otsaesise lihaste kokkutõmbumine, mis sünnitab kurikuulsa poodu grimassi, - eks anna see tunnistust närvide suurest ärritusest ja sellega tekkinud piinast. Või tuleks seda seletada nööri mekaanilise mõjuga kaela pääle, "pisikese kõditusega," nii öelda? Mina seda ei usu. Olen kindel, et see näo muutus tuleb piinast, mida poodav üleelab. Usun, et ka ülikooli arstiteaduskond seda eitada ei saa, et enne mõistuse kaotust tunneb iga poodav inimene füüsilist piina. See on piina miinimum, mida poodav poomise juures tunda saab. Seejuures aga on tuttavaid juhuseid, kus poodava kaelalihased niivõrd tugevad on, et ta nende varal silmusesse rippuma jääb. Siis ei aita timukal muud, kui astu nööri abil võitlusse poodava "kange kaelaga". Timukas hakkab nööri võngutama, et seeläbi inertsil abil poodava kaelalihas-

*Kunst on
su rüüt*

te üle võitu saada. Mis on siis selle tagajärg?- Aimult piinade kasvamine ja äärmine vastikuse tunne nendes, kes seaduse järele on sunnitud asja juures viibima. Aga võib olla ka niisugune juhus, mida kirjeldab prof. Sikorski j Rahvusvahelise Kriminologistide Liidu Vene Gruppi V kongressil Kiievis 1905.aastal ("Pravo", 1905.). Tema jutu järele olevat kusagil Venemaal toimetatud poomist nii saamatult, et poodav, kes kord juba silmuses kõlkunud, oli patatand kõikidele juuresolijatele;" что-же вы господа, ведь не собаку, а человека вешаете."

Sellest ja tema sarnastest juhtumistest võib järeldada, et niisamuti, nagu võib eitada mahalaskmist, päämaharaiumist, giljotineerimist, garotteerimist, - just niisamuti võib eitada ka poomist. Kui arutada kõigi eelpool nimetatud surmamisviiside kõlbulikkust piinade vähendamise mõttes, siis võiks neid kõiki ühevääriliseks pidada, s.t. neist võiks tarvitusele tulla ükskõik missugune - tagajärjed on kõigil füüsilise piina suhtes enam-vähem ühesugused.

Kui aga vaadelda asja hingelise piina küljelt, siis ei saa seda küsimust küll siduda otsekoheselt surmamismomendi külge. Hingeline piin algab ammu enne surmamisilmapiilku. On kohus kurjategija surma mõistnud, siis on ta

ühes sellega ka hingelise piina vallale päästnud. See kestab siis tükk aega, kuni silmapilguni, mil kaob mõistus. See sünnib ühes surmamise silmapilguga. Kuid see silmapilk on õige lühike. Selle jooksul üleelatavate hingeliste piinade quantum on õige väikene, võrreldes surma ootamise piinaga, nii et ainult tema pärast ei maksaks küll üht ehk teist surmamisviisi eelistada. Kui juba piinadest rääkida, siis ainult füüsilistest, sest on ka indiviide, kes hingelist piina palju üle ei elagi, vaid surma lähuvad ülevas meeleolus, otsekui mingisugusele vägiteole. Aga, kui siiski hingeliste piinade kaotamisest surmanuhtluse juures juttu teha, siis võib see olla ainult ühesugune: surmanuhtlus heidetagu seadusandlusest välja. Füüsiliste piinadega arvestades oleks võinud küll mahalaskmine allesjätta ja poomine kõrvale tõugata.

Alternatiivina esineb eelkavas surmaotsuse täidesaatmine kihvtituse abil, mis on modernis seadusandluses teatud uudsuseks. Et tema abil valuta võib inimesi surmata, siis võib tema tarvitusele võtmist ainult tervitada. Selles mõttes võime oma uue kriminaalseadustiku eelkava neile maile, kus surmanuhtlust teisiti toimetatakse, eeskujuks soovitada. Kihvtituse tarvitusele võtmine pole küll suur samm, kuid siiski

sammudeksi. Komisjon oleks pidanud selle sammu aga veel suuremaks venitama. Vastava järelepärimise pääle olevat seletanud "ülikooli arstiteaduskond, et võimalik on joogi või söögi sees võetud kihvtilise aine läbi kiirelt ja valuta surra". Komisjon seletab, et ta olevat poomist seepärast teistele surmamisviisidele eelistanud, et selle juures kõige vähem piina on. Siin on kihvitamine veel väiksema piinaga ehk, nagu ülikool seletab, üldse ilma piinata. Misjaks siis alternatiiv? Kui ei taheta piinu ühest küljest ja surmanuhtluse ärakaotamist teisest küljest, siis võiks ju surmata väga hästi ainult kihvti abil. See oleks igatahes inimlikum ja, kui tahate, moraalsem.

Surmanuhtlusega kaasaskäivana lisakaristusena on pr.18 ettenähtud tagandamine riigi ja omavalitsuse teenistuskohtadelt, riiklise pensioni, kaitsevâeliste austmete, autâhtede ning aumârkide kaotus (U.N.S.pr.28). Motiivides öeldakse selle kohta, et piiramisele ja âravõtmisele tulevad ainult poliitilised õigused, kuna eraõigused peaksid alles jääma, ja ühes sellega ka eraõigusvõime. Selle komisjoni vaatega võib igaüks ühineda. Sellega on meie eelkavale jälle sammu edasi läinud, võrreldes vene nuhtluseaduse-

ga ja lääne-Euroopa seadusandlusega.

Belkava eriosas määrab pr.74 surmanuhtluse sellele, kes vägivaldselt muudab ehk katsub muuta Eesti riigikorda ehk lahutada temast mõnda osa. Pr.80 on loetletud riigiäraandlikud kuriteod, mis samasugused nagu vene U.N.S. pr. 108.

Pr.417 loeme: Süüdlast selles, et ta tappis 1/ oma ema või seadusliku isa, 2/ Eesti Vabariigi riigivanema, 3/ välisriigi riigipea, 4/ salgaga koos, 5/ viie aasta jooksul pärast karistuse ärakandmist kuriteo eest, mis pr.-des 416-418 ettenähtud, karistatakse surmanuhtlusega või tähtajata sunnitööga.

Kuidas meie selle n.n. "laiendamise" pääle vaatame, sellest rääkisime eelpool, kus jutt oli surmanuhtluse tarvitamisest põhimõttelikult vaatame veel mõnda kohta komisjoni motiividest pr.417 juure. Eriti tahaks näha, et oleks laiemalt põhjendatud surmanuhtluse tarvitamine riigivaneme tapmise eest. "Meie olud võrreldes vene omadega on riigipea julgeoleku suhtes muutunud, kuid siiski leidis komisjon tarviliku olevat Riigivanema elu erilise kaitsega kinglustada." Nii seisab motiivides. Siin on komisjon iseäralikult asja pääle vaadanud. Ta kõneleb riigipeast ja leiab, et selle kui

niisuguse elu oli vene seaduses seatud erilise kaitse alla. Kuid ühtlasi ruttab ta seletama, et meie olud on selles suhtes küll vabamad, kuid "siiski leidis komisjon tarviliku olevat"... j.n.e. Kõik asi seisab aga selles, et meil riigipead ei olegi. Meie vabariik kuulub n.n.riigipeata vabariikide hulka, või nagu teda veel nimetatakse kollektiivriigipäaga vabariik. Sellega, kui oleks tahetud tõesti riigipäad kaitse alla võtta, siis oleks seda pidanud tegema nii, nagu teeb 12.veebr.1925.a. "Riigikaitse Seadus", mis seab surmanuhtlusega ähvardava kaitse alla kogu valitsuse. See on meie põhiseaduse ja riigikorra mõttest väljaminees õigem seisukoht igatahes kui komisjonil.

Sellega lõppeb mu kirjutus. Ta pole täielik, ta pole igakülgne - selleks oli aeg lühike ja materjali muretsemise võimalused piiratud. Palju paralleelselt üleskerkinuid küsimusi tuli kõrvale heita, paljudest kergelt ülelibiseda, arvan aga, et üldjoontes olen suutnud oma eesmärgi tabada: näidata, kuidas esineb surmanuhtlus kaasaegses seadusandluses, kuidas ta on liikunud ajaloo, kuidas vaatnend teda teadus ja kirjandus, kuhu viib ta tee. Meil Eestis on uue kriminaalseaduse küsimus saanud põnevamaks. Meil ei ole üks-

kõik millisena see seadus seadusandlisest masinast välja tuleb. Kui see ükskord on tõsiasjaks saanud, siis on rahval õigus nõuda, et ta sisu vastaks tõeliselt meie rahva paremale äratundmisele ja tahtmisele. Viimaste aluseks on rahva omapärane kultuur, omapärased eetilised vaated ja mõisted. Ja kui meie tahame oma seadusandlust sellele alusele ehitada, siis peab see seadusandlus vastama ka neile moraalsetele nõuetele, neile moraalsetele vaadetele mis pesitsemas rahva hinges. Meie kultuur, tahaks loota, on niivõrd kõrgel järjel, et tema peaks sisaldama kõike seda hääd ja ülevat mis sündinud inimsoo kultuuri ajaloo kestel. Kui see kultuur eitab vägivalda, toorust, jämedust, jõhkrust, siis eitab see kultuur ka surmanuhtlust, kui kesk-aegset või õigemini ürgaegset barbaarsuse jäämust. Seepärast peaks meie seadusandja surmanuhtluse seadusandlusest mahakustutama, kui prof. Allan Serlachius Soome kohtuministeeriumist julgeb Soomele soovitada uue kriminaalseadustiku eelkava, milles surmanuhtlus puudub, siis võib sarnane eelkava ka meil pooldamist leida.

K i r j a n d u s .

- Aschaffenburg, G. Das Verbrechen und seine Bekämpfung, 1923.
- Beccaria, C. Dei delitti e delle pene (venekelne tölge).
- Binding. Strafrechtliche und strafprozessliche Abhandlungen,
1915.
- Finger, A. Das Strafrecht, 1912.
- Galin, L. Gerichtswesen und Strafsystem im revolutionären
Russland, 1920.
- Gerland, H. Kritische Bemerkungen zum allgemeinen Teil des
Strafgesetzentwurfes 1919.
- Goldschmidt, J. Zur Reform des Strafverfahrens 1919.
- Kohler, A. Deutsches Strafrecht, 1917.
- Lissbauer, K. Die österreichischen Strafprozessgesetze nach
dem Stande v. 1. sept. 1923.
- Liszt, Ed. Österreichische Strafgesetzreform 1922.
- Liszt, Fr. v. Lehrbuch des deutschen Strafrecht, 1919.
- Liszt und Crusen. Das Strafrecht der aussereuropäischen
Staaten, 1899.
- Lombroso, C. L'homme criminel, 1887.
- Saldana, Q. Moderne Strafrechtsauffassungen in Spanien, 1923.
- Schwarz, O. G. Strafrecht Strafprozess, 1919.
- Wach, A. Die kriminalistischen Schulen und Strafrechtsreform,
1902.
- "Enzyklopädie der Rechtswissenschaft", 1914.

Вѣлогриць-Котляревскій, А. Учебникъ русскаго
уголовнаго права, 1908.

Гогель, С. Курсъ уголовной политики въ связи
съ уголовной социологіей, 1910.

Друль. Ученіе о преступности и мѣрахъ борьбы
съ нею, 1912.

Есиповъ, В. Уголовные законы въ Японіи, 1904.

Кистяковскій, А. Исслѣдованіе о смертной казни, .
1896.

Листъ, Ф. Учебникъ уголовнаго права, 1908-1905.

Познышевъ, С. Особенная часть русскаго уголов-
наго права, 1909.

Таганцевъ, Н. Лекціи по русскому уголовному
праву, 1892.

Фельдштейнъ, Г. Лекціи по уголовному судопроиз-
водству, 1915.

Фойницкій. Курсъ уголовнаго судопроизводства,
1910.

Чубинскій, М. Курсъ уголовной политики, 1912.

"Право". 1905.

Kriminaal seadustik/ eelkava, 1923.

Kriminaal seadustik / eelkava, 1925.

Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, / 1925.

Vorentwurf zu einem deutschen Strafgesetzbuch / 1909.

Entwürfe zu einem Deutschen Strafgesetzbuch 1919 /1920.

Die österreichische Strafgesetzgebung nach dem Stande v.
1.okt.1922.

Serlachius, A. Ehdotus uudeksi rikoslaiksi / 1922.

Новиковъ и Постоловскій. Законы уголовные.

Резонъ, А. Уголовное уложение 1903 г.

Люблинскій, П.И.проф. Международные съезды
по вопросамъ уголовного права
за десять лѣтъ (1905-1915).1915.

L ü h e n d u s i.

- a. - aasta.
- C.C. Carolina - Constitutio Criminalis Carolina.
- lhk. - lehekülg.
- M. StrGB. - Militârstrafgesetzbuch.
- N.E. - Vene vana muhtlusseadus.
- prgr. pr. - paragrahv.
- StrPO. - Strafprozessordnung.
- StrGB. - Strafgesetzbuch.
- ¶. - punkt.
- U.N.S. - Vene 1903.a. uus muhtlusseadus.